

შპს-ის წილის გადასვლის ფორმები: შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი

ეკატერინე ფიფია

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, ადვოკატი

შესავალი

შპს-ს წილი საკუთრების საგანია და, მაშასადამე, მასზე საკუთრების უფლება შეიძლება გადავიდეს ერთი პირიდან მეორეზე. თუმცა ჩვეულებრივი სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტისაგან განსხვავებით, წილის ბუნებიდან გამომდინარე, მისი გადასვლა თავისებურებით ხასიათდება. ამის გარდა, წილის გადასვლა შეიძლება განხორციელდეს ისეთი ფორმებით, რომლებიც მოწესრიგებულია სპეციალური სამეწარმეო სამართლებრივი ნორმებით.

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონით შედარებით დეტალურად არის მოწესრიგებული შპს-ის წილის გადასვლის ფორმები. თუმცა კანონით წილის გადასვლის ზოგიერთი ახალი ფორმის შემოღება ან ახლებურად მოწესრიგება და მათი მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენების პრაქტიკის არარსებობა მოითხოვს იმას, რომ განხორციელდეს წილის გადასვლის ფორმების მეცნიერული ანალიზი. წარმოდგენილი ნაშრომი სწორედ ამ აქტუალური პრობლემის შედარებით სამართლებრივ ანალიზს ეძღვნება.

1. შპს-ის წილი, როგორც საკუთრების უფლების საგანი¹

შპს-ის წილზე პირის საკუთრების უფლება გულისხმობს იმას, რომ იგი არის შპს-ის პარტნიორი (წევრი, მონაწილე) და, როგორც შპს-ის პარტნიორს, გააჩნია შესაბამისი უფლება-მოვალეობები.

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის ძველი რედაქცია (1994 წლის კანონი) წილს განმარტავდა მხოლოდ სამოქალაქო ბრუნვის თვალსაზრისით, როგორც მიმოქცევად უფლებას.² წილზე, როგორც უფლება-მოვალეობათა ერთობლიობაზე, მიუთითებს სასამართლო პრაქტიკაც. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ ადრეულ გადაწყვეტილებაში საზოგადოების წილი განმარტებულია, როგორც უფლებებისა და მოვალეობების ერთობლიობა, რომელიც პირს აქვს შპს-ის წევრობიდან გამომდინარე.³

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის ახალი რედაქციის (2021 წლის კანონი) თანახმად კი, შპს-ის წილი წარმოადგენს უფლებას, რომელიც გამოიხატება შპს-ის კაპიტალში წილის მესაკუთრის, პარტნიორის, მონაწილეობით და მასთან დაკავშირებულია განსაზღვრული უფლება-მოვალეობები.⁴ კანონის თანახმად, წილი

¹ შპს-ის წილის ცნების შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი მოცემულია სტატიაში: ე. ფიფია შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების წილის ცნების შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი, სამართლის მაცნე, 7/2021 #3, გვ. 51-70.

² საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 44-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 26 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №3კ/613-01).

⁴ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 152.

საკუთრების საგანია და იგი არის უფლება, რომელიც გულისხმობს სამეწარმეო საზოგადოების კაპიტალში პირის მონაწილეობას და რომელთანაც დაკავშირებულია უფლებები და მოვალეობები.⁵ წილი არის უფლების საგანი, რომელიც განსაზღვრავს პირის მონაწილეობას შპს-ის კაპიტალში.⁶

შპს-ის წილი, ფაქტობრივად, არის ერთგვარი შპს-ში მონაწილეობის უფლება, ვინაიდან სამეწარმეო საზოგადოებასა და მის მონაწილეებს შორის ურთიერთობის შინაარსი სწორედ მონაწილეობის უფლებაა.⁷ მაგალითად, შპს-ის დაფუძნებისას პარტნიორი კარგავს თავის შენატანებზე საკუთრების უფლებას და, ამის სანაცვლოდ, იგი იღებს უფლებას, მონაწილეობა მიიღოს შპს-ში, მის მართვაში, მის მოგებაში და ა.შ. შპს-ის პარტნიორობაში (წევრობაში) არსებითი ელემენტია არა ფორმალურად წილის ფლობა, არამედ პარტნიორის უფლებამოსილებები. გამომდინარე იქიდან, რომ შპს არის სამეწარმეო საზოგადოება, რომელიც დაფუძნებულია წევრობის პრინციპზე, ლოგიკური იქნება დავასკვნათ, რომ კაპიტალში შენატანის შეტანით შპს-ის წევრის (პარტნიორის) მიერ ხდება ამ შპს-ში მონაწილეობის უფლების შეძენა.

ამდენად, შპს-ის წილი უნდა განვიხილოთ, როგორც შპს-ის პარტნიორის სუბიექტური უფლება (წევრობის უფლება), რომელიც თავისი შინაარსით მოიცავს როგორც ქონებრივ, ისე არაქონებრივ ელემენტებს. წილი არის სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტი, რომელსაც არ გააჩნია მატერიალური განსახიერება და წარმოადგენს საკუთრებისა და არაქონებრივი უფლებების ერთიან და განუყოფელ წყობას და აქვს გარკვეული მნიშვნელობა, გამოხატული ნომინალური ღირებულებით.⁸

არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე ნივთების ცალკე კატეგორიადაა მიჩნეული, რომელიც თავის მხრივ მოთხოვნებად და უფლებებად იყოფა.⁹ შპს-ში წილი უფლებრივ კატეგორიას განეკუთვნება და არ განიხილება როგორც მოთხოვნა, მაშასადამე, წილზე საკუთრების უფლების გადაცემა ექვემდებარება უფლებაზე საკუთრებისა და მსგავსი უფლების გადაცემის წესს.¹⁰ სამოქალაქო კოდექსის 152-ე მუხლი არეგულირებს არამატერიალური ქონებრივი სიკეთის სხვა პირებზე გადაცემის საკითხს, ხოლო 147-ე მუხლი, ზოგადად, ქონების ფლობას, სარგებლობას და განკარგვას მოიცავს. ვინაიდან ქონება მოიცავს არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეს, მასზე სამართლებრივი სტატუსის ცვლილება ისევე განხორციელდება, როგორც ნივთებზე.¹¹ იმ შემთხვევაში, თუ არამატერიალური ქონებრივი სიკეთეების სამართლებრივი მოწესრიგება სპეციალური კანონმდებლობით არის განსაზღვრული, სპეციალურ კანონთან ერთად გამოიყენება ასევე სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი დებულებები.¹²

გერმანიაში, ქართული შპს-ის მსგავს სამეწარმეო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმას წარმოადგენს *Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)*. მისი მარეგულირებელი აქტია გერმანიის შპს-ის შესახებ კანონი (*GmbHG*), რომლის თანახმადაც GmbH-ს წილი (*Geschäftsanteil*) მოიცავს ყველა უფლებებსა და მოვალეობებს, რომლებიც მოჰყვება შპს-ში პარტნიორობას.¹³ საზოგადოების წილის სინონიმად ხშირად მოიხსენიება GmbH-ს წევრობა,¹⁴ რაც ადასტურებს იმას, რომ GmbH-ს წილი განიხილება, როგორც წევრობის უფლება. GmbH-ს წილი მოიცავს პარტნიორის როგორც ქონებრივ უფლებებს (*Vermögensrechte*) - დივი-

⁵ საქართველოს 2021 წლის 2 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 29-ე მუხლი.

⁶ საქართველოს 2021 წლის 2 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 133-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁷ *Фатхутдинов Р. С., Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика, Москва 2009, с. 16.*

⁸ *Илюшина М. Н., Сделки с долями в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью, учебное пособие, Москва 2015, с. 18.*

⁹ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალარაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში:

არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 125.

¹⁰ იქვე, გვ. 126.

¹¹ ლ. თოთლაძე, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი II, სანივთო (ქონებრივი) სამართალი, ლ. ჭანტურია, (რედ.). თბილისი 2018, გვ. 23.

¹² იქვე

¹³ *Wiese/Schneider, Münchener Anwaltshandbuch GmbH-Recht, 4. Auflage 2018, § 5 Rn. 16.*

¹⁴ კ. შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 443, §36, ვნ. 1.

დენდის მიღების, სალიკვიდაციო ამონაგების მიღების და წილის კომპენსაციის (GmbH-დან გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში) მიღების უფლებებს, ისე კონტროლისა და მართვის უფლებებს (Herrschaftsrechte) - პარტნიორთა საერთო კრებაში მოწვევის, კენჭისყრაში მონაწილეობის, ინფორმაციის მიღებისა და აქტების გაცნობის უფლებებს.¹⁵ წილი ასევე მოიცავს პარტნიორის მოვალეობებს GmbH-ს წინაშე, კერძოდ, შენატანის შეტანის, ვალაუფალობის განცხადების წარდგენისა და სხვა მოვალეობები.¹⁶ GmbH-ს წილის გასხვისების გარიგებაზე მოქმედი სამართლებრივი რეჟიმი ეფუძნება GmbHG-ის § 15-ს, ხოლო იმ საკითხებისთვის, რომლებიც ამ ნორმაში არ არის მოწესრიგებული, გამოიყენება BGB-ის §§ 398 და 413.¹⁷

საქართველოსა და გერმანიისგან განსხვავებული მდგომარეობაა აშშ-ში. ქართული შპს-სა და GmbH-ს მსგავს სამეწარმეო საზოგადოებას აშშ-ში წარმოადგენს Limited Liability Company (LLC). თუმცა ერთი მნიშვნელოვანი განსხვავება ქართულ შპს-სა და აშშ-ის LLC-ს შორის არის ის, რომ იგი მიიჩნევა ამხანაგობის ერთ-ერთ სახედ, იმის მიუხედავად, რომ მისი სამართალსუბიექტობა ცალსახად დადგენილია.¹⁸ LLC-ის წევრები (members) შეიძლება იყვნენ მხოლოდ ამხანაგობები და იურიდიული პირები. LLC-ის კაპიტალი, ქართული შპს-სგან განსხვავებით, არ არის დაყოფილი წილებად. წევრებს გადაეცემათ LLC-ის პროცენტი (interest), რომელიც ადასტურებს წევრის LLC-ზე საკუთრების უფლების პროცენტულ წილს. ამასთან, ULLCA-ს Sec. 501-ის თანახმად, გადაცემადი პროცენტი (transferable interest) წარმოადგენს წევრის კერძო საკუთრებას. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ LLC-ის გადაცემადი პროცენტი წარმოადგენს ქართული შპს-ის წილის მსგავს ცნებას. LLC-ის პროცენტის გასხვისება თავისთავად არ იწვევს წევრის საზოგადოებიდან გასვლას და

შემძენის საზოგადოების წევრობას.¹⁹ ამ მხრივ, სხვადასხვა შტატების კანონმდებლობა საკმაოდ განსხვავდება. რამდენიმე შტატის რეგულაციებით გათვალისწინებულია, რომ LLC-ის წევრობის პროცენტის მიმღები არ იძენს უფლებებს მონაწილეობა მიიღოს LLC-ის მართვაში, თუ დანარჩენი ყველა წევრის თანხმობა არ არის მიღებული.²⁰ შემძენს ენიჭება მხოლოდ სარგებლის (distributions) მიღებისა და, LLC-ის ლიკვიდაციის შემთხვევაში, სალიკვიდაციო ამონაგების მიღების უფლება.

დასკვნის სახით უტყუარია, რომ შპს-ის წილი, როგორც არამატერიალური ქონებრივ სიკეთე, წარმოადგენს საკუთრების უფლების საგანს და მის მიმართ გამოიყენება როგორც სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნორმები, ისე სამეწარმეო სამართლის სპეციალური ნორმები.

2. შპს-ის წილის გადასვლის საფუძვლები

შპს-ის წილის გადასვლა სხვა პირზე შესაძლებელია მოხდეს განსხვავებული სამართლებრივი საფუძვლით. წილის გადასვლის სახეები სამართლებრივი ბუნების მიხედვით შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად - წილის გადასვლა სამეწარმეო სამართლებრივი და სამოქალაქო სამართლებრივი საფუძვლებით.

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში მითითებულია წილის გადასვლის პრაქტიკულად ყველა ფორმის შესახებ. თუმცა კანონით დეტალურად მოწესრიგებულია მხოლოდ წილის გადასვლის სამეწარმეო სამართლებრივი სახეები (შპს-დან გარიცხვის, შპს-დან გასვლის და სხვა შემთხვევები). საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით და ნაწილობრივ „მეწარმეთა შესახებ“ კანონით მოწესრიგებულია წილის გადასვლის სამოქალაქო სამართლებრივი სახეები (წი-

¹⁵ Rosengarten/Burmeister/Klein, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 109.

¹⁶ იქვე, Rn. 117-118.

¹⁷ კ. შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 465, §36, ვნ. 25.

¹⁸ ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 17

¹⁹ ULLCA Sec. 502.

²⁰ Goforth C. R., Why Limited Liability Company Membership Interests Should Not be Treated as Securities and Possible Steps to Encourage this Result, Hastings Law Journal, 45/1994, p. 1238.

ლის გაყიდვის, ნილის მემკვიდრეობით გადასვლის და სხვა შემთხვევები).

2.1. ნილის გადასვლა სამოქალაქო სამართლებრივი საფუძვლით

2.1.1. შპს-ის პარტნიორის ნილის გადასვლა მემკვიდრეობით

შპს-ის პარტნიორის მიერ ნილის გასხვისების თავისუფლება მოიცავს ნილის მემკვიდრეობით გადაცემის უფლებას.²¹ აღნიშნული განსაზღვრული იყო „მენარმეთა შესახებ“ კანონის ძველი რედაქციით და განმტკიცებულია მოქმედი რედაქციით. საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს და უზრუნველყოფს მემკვიდრეობის უფლებას.²² ამასთან, დაცულია არა მხოლოდ მამკვიდრებლის, არამედ მემკვიდრის ინტერესებიც, რასაც ასევე მოწმობს სავალდებულო ნილის არსებობა.²³

ზოგადად, ნილის გადაცემა მოწესრიგებულია მემკვიდრეობითი სამართლით. შპს-ის პარტნიორის ნილი მემკვიდრეზე შეიძლება გადავიდეს კანონისმიერი ან ანდერძისმიერი მემკვიდრეობის საფუძველზე.²⁴ შპს-ის პარტნიორის ნილი, მისი გარდაცვალების შემთხვევაში, შედის სამკვიდრო მასაში და, შესაბამისად, მემკვიდრეებზე გადაცემას ექვემდებარება.

ნილის მემკვიდრეებზე გადაცემასთან ერთად გადადის შპს-ში წევრობის უფლებაც იმავე მოცულობითა და ოდენობით, როგორც გარდაცვლილ პარტნიორს ჰქონდა.²⁵ ამასთან, თუ ნილისთვის შენატანი სრულად არ არის შეტანილი, მემკვიდრეებზე გადადის ეს ვალდებულებაც.²⁶

გარდაცვლილი პარტნიორის მემკვიდრე შპს-ის პარტნიორის სტატუსს იღებს მხოლოდ სამენარმეო რეესტრში შესაბამისი რეგისტრაციის და არა სამკვიდროს ფაქტობრივად მიღების შემდეგ.²⁷ თუმცა, საინტერესოა, უფლებამოსილია თუ არა ნილის მემკვიდრე, მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოების მართვაში და სამკვიდროს მიღებამდე მოახდინოს ნილიდან გამომდინარე უფლებების რეალიზება. ეს საკითხი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ერთკაცა შპს-ის შემთხვევაში. საქართველოს მემკვიდრეობითი სამართლის თანახმად, მამკვიდრებლის გარდაცვალებისთანავე იხსნება სამკვიდრო, ხოლო მემკვიდრეს ენიჭება უფლება მართოს ეს სამკვიდრო.²⁸ ამდენად, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ შპს-ის ნილის მემკვიდრეობით მიღების შემთხვევაში, მემკვიდრეს უნდა წარმოეშვას ნილის მართვის უფლება. ამ უფლების დადასტურების მიზნით, მემკვიდრემ უნდა მიმართოს ნოტარიუსს ცნობის გაცემის მოთხოვნით, რომლითაც დასტურდება სამკვიდროს მართვის მისი უფლებამოსილება. ასეთი დოკუმენტის საფუძველზე, მემკვიდრეს შეუძლია მიმართოს სამენარმეო რეესტრს ნილის მმართველად რეგისტრაციის მოთხოვნით, ასევე, ამ დოკუმენტის საფუძველზე მემკვიდრეს შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოების მართვის პროცესში,²⁹ კერძოდ კი პარტნიორთა კრებაში და ისარგებლოს ნილის მმართველის ყველა უფლებით. ასეთი დოკუმენტის არარსებობის შემთხვევაში, მემკვიდრის მიერ პარტნიორთა კრებაში მონაწილეობის მიღების ნებართვაზე გადანყვეტილება შეიძლება მიიღონ შპს-ის დარჩენილმა პარტნიორებმა. ლიტერატურაში არსებული მოსაზრებით, ვინა-

²¹ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 274.

²² საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

²³ გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 219.

²⁴ გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 220; ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრადე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 120.

²⁵ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 274.

²⁶ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრადე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 120.

²⁷ იქვე.

²⁸ სამოქალაქო კოდექსის 1421-ე მუხლი.

²⁹ ე. ფიფია, შპს-ს პარტნიორის სტატუსი (შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი), პირველი კოლოკვიუმი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი 2020, გვ. 35.

იდან პარტნიორის სტატუსი წარმოიშობა სამეწარმეო რეესტრში რეგისტრაციის მომენტიდან, მემკვიდრე უფლებამოსილია გამოიყენოს წილიდან გამომდინარე უფლებები არა სამკვიდროს ფაქტობრივად მიღების, არამედ პარტნიორად სათანადო წესით დარეგისტრირების შემდეგ.³⁰

საქართველოში მემკვიდრის შპს-ის პარტნიორად რეგისტრაცია შპს-ის დირექტორის მიმართვის გარდა, შეიძლება განხორციელდეს მემკვიდრის მოთხოვნის საფუძველზე.³¹

გერმანიაშიც, კანონით უზრუნველყოფილია შპს-ის წილების გადაცემა მემკვიდრეობით.³² როდესაც შპს-ის პარტნიორი გარდაიცვლება, მისი წილი, რომელიც მისი ქონების ნაწილია, კანონის შესაბამისად გადადის მის მემკვიდრეებზე. დაუშვებელია წესდებით ხელი შეეშალოს ან აღიკვეთოს ასეთი გადაცემა. თუმცა, წესდებით შესაძლებელია შემუშავდეს წესები იმისთვის, რომ გარდაცვლილის წილი არ დარჩეს მის მემკვიდრეებთან. მაგალითად, წესდებით პარტნიორებს შეუძლიათ საზოგადოებას მიაწოდონ უფლება, მისი მემკვიდრეებისგან გამოისყიდოს გარდაცვლილი პარტნიორის წილი GmbHG-ის 34 საფუძველზე. გარდა ამისა, წესდებაში შეიძლება გათვალისწინებული იყოს, რომ საზოგადოების მიერ წილის გამოსყიდვა დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ მემკვიდრეები არ შეასრულებენ თავიანთ ვალდებულებებს. ამასთან, საზოგადოება მემკვიდრეს ახალ პარტნიორად აღიარებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის შეტანილია პარტნიორთა სიაში და ასეთი სია რეგისტრირებულია სავაჭრო რეესტრში.³³ ამიტომ, წილის მემკვიდრეობით მიღებისთანავე მემკვიდ-

რემ უნდა აცნობოს საზოგადოებას ამის შესახებ, რათა საზოგადოების ხელმძღვანელმა შეასრულოს თავისი ვალდებულება და განაახლოს პარტნიორთა სია.³⁴

გერმანიის მსგავსად, საქართველოშიც შესაძლებელია შპს-ის წესდებით მემკვიდრეების მიერ პარტნიორის სტატუსის მიღების საკითხების დეტალური მოწესრიგება. კერძოდ, წესდებით შეიძლება პარტნიორის სტატუსის მიღების შესაძლებლობა გათვალისწინებული იყოს მხოლოდ გარკვეული მემკვიდრეებისთვის.³⁵ ასევე, წესდება შეიძლება მემკვიდრეს უფლებას ანიჭებდეს გარდაცვლილი პარტნიორის უფლებამოსილების შესრულებას შეუდგეს მანამ, სანამ წილი მის საკუთრებაში ოფიციალურად გადავა.³⁶ თუმცა, აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ დაუშვებელია წესდებით საერთოდ შეიზღუდოს წილის მემკვიდრეობით გადაცემის უფლება.³⁷

თუ პარტნიორს რამდენიმე მემკვიდრე ჰყავს, შპს-ის წილი გადადის მათ საერთო საკუთრებაში.³⁸ ამ შემთხვევაში, წილის მართვასთან დაკავშირებით შეიძლება შეიქმნას პრობლემები. ამისთვის, კანონმდებლობა ითვალისწინებს წილზე თანაზიარი საკუთრების რეჟიმის გამოყენებას.³⁹ თუ მემკვიდრეები ხმათა უმრავლესობით ვერ თანხმდებიან წილის მართვაზე, სამეწარმეო საზოგადოების ან ერთ-ერთი მემკვიდრის განცხადების საფუძველზე სასამართლო ნიშნავს წილის მმართველს, რომელსაც მინიჭებული აქვს წილთან დაკავშირებული ყველა უფლება.⁴⁰ საქართველოს მსგავსად, გერმანიაშიც თანაზიარი საკუთრების მართვის გამარტივებისთვის გათვალისწინებულია მემკვიდრეთა მიერ წარმომადგენლის დანიშვნა, რათა წილის მართვას-

³⁰ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 121.

³¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-12 მუხლის მე-3 პუნქტი.

³² GmbHG 15 (1).

³³ GmbHG 16 (1)

³⁴ Rosengarten/Burmeister/Klein, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 145.

³⁵ გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 220.

³⁶ ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 274.

³⁷ გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 221.

³⁸ ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 274.

³⁹ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 122.

⁴⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 30-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

თან დაკავშირებული პრობლემები იქნეს აცილებული.⁴¹

LLC-ს წილის მემკვიდრეობით გადაცემა სრულიად განსხვავებულადაა დარეგულირებული აშშ-ში, რაც გამომდინარეობს თავად LLC-ს იურიდიული ბუნებიდან. LLC-ის პარტნიორის გარდაცვალების შემთხვევაში, მემკვიდრეს გადაეცემა მხოლოდ ქონებრივი უფლებები, სააქციო საზოგადოების აქციონერის აქციებისგან განსხვავებით, რა შემთხვევაშიც აქციიდან გამომდინარე უფლებები სრული მოცულობით გადადის გარდაცვლილი აქციონერის სამკვიდროში, თუ აქციონერთა ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. ეს გამომდინარეობს პრინციპიდან „აირჩიე პარტნიორი“, რომელიც მოქმედებს ამხანაგური ტიპის იურიდიული პირების შემთხვევაში.⁴² LLC-ის წილი, ისევე, როგორც ამხანაგობის წილი, შედგება ორი ცალკეული კომპონენტისგან. პირველი არის მართვის უფლება, გააკონტროლოს ან მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოების მართვაში. მეორე არის ქონებრივი უფლება, რომელიც გულისხმობს მოგებისა და ზარალის გაზიარებასა და განაწილებაში მონაწილეობის მიღებას.⁴³

გარდაცვლილი პარტნიორის მემკვიდრეებისთვის განსხვავებული შედეგები დგება მრავალწევრიან და ერთკაცა LLC-ის შემთხვევაში. მრავალწევრიანი LLC-ს შემთხვევაში, მემკვიდრე განიხილება, როგორც ქონებრივი უფლებების მიმღები. ამდენად, გარდაცვლილი პარტნიორის მემკვიდრეებს არ ეძლევათ მართვაში მონაწილეობის უფლებამოსილება. ამიტომაც პრაქტიკაში შეიძლება გაჩნდეს მემკვიდრის წილიდან გამომდინარე ქონებრივი უფლებების აღსრულების პრობლემა. კერძოდ, LLC-ის დარჩენილმა პარტნიორებმა შესაძლოა არ მიიღონ გა-

დანყვეტილება დისტრიბუციაზე. მემკვიდრეს ასევე არ აქვს უფლება ნამოინდოვო LLC-ის იძულებითი ლიკვიდაციის პროცესი ან თუნდაც, მოიპოვოს ინფორმაცია LLC -ის მიერ მოგების განაწილების შესაძლებლობის შესახებ. ერთკაცა LLC-ში, თუ პარტნიორი არ დაასახელებს მემკვიდრეს, რომელიც გახდება LLC-ის სრულუფლებიანი პარტნიორი, ეს გამოიწვევს LLC-ის დაშლას.⁴⁴

2.1.2. შპს-ის პარტნიორის წილის გადასვლა განქორწინებით

შპს-ში წილი შეიძლება შეძენილი იყოს ქორწინების პერიოდში. ქორწინების განმავლობაში შეძენილ შპს-ის წილზე მეუღლეებს აქვთ თანასაკუთრება, რაც გამომდინარეობს იქიდან, რომ წილი წარმოადგენს არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეს (ანუ ქონებას), ხოლო სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონება მეუღლეთა თანასაკუთრებაა.⁴⁵ ივარაუდება, რომ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონება მეუღლეთა თანასაკუთრებაა, მიუხედავად იმისა, ვისი სახელით არის შეძენილი.⁴⁶

მეუღლეთა უფლება-მოვალეობების წარმოშობისთვის აუცილებელია რეგისტრირებული ქორწინება.⁴⁷ შესაბამისად, მეუღლეთა მიერ წილის თანასაკუთრების აუცილებელი წინაპირობაა რეგისტრირებული ქორწინება.⁴⁸

თანასაკუთრება ნიშნავს რამდენიმე პირის მიერ ქონების ერთობლივად ფლობას. ის არ არის საკუთრების ფორმა.⁴⁹ თანასაკუთრების დროს, ქონების ყველა თანამესაკუთრეს აქვს

⁴¹ ბურდუღლი/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 122.

⁴² https://www.americanbar.org/groups/business_law/publications/blt/2020/01/death-of-an-llc-member/

⁴³ Ott v. Monroe, 2011 WL 5325470 (Va. 2011).

⁴⁴ Succession of McCalmont, 261 So.3d 903 (La. App. 2018).

⁴⁵ სამოქალაქო კოდექსის 1158-ე მუხლი.

⁴⁶ Владимир Владимирович Тихонов, “Доля ООО как объект совместного имущества супругов,” *Право и экономика* 7 (2016).

⁴⁷ ჭანტურია, ლ. (რედ.). (2021). სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი VII, საოჯახო სამართალი. თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), გვ. 76.

⁴⁸ სამოქალაქო კოდექსის 1151-ე მუხლი.

⁴⁹ გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 228.

ერთი და იგივე უფლებები.⁵⁰ შპს-ის წილის თანასაკუთრების დროს ეს კი იმას უნდა ნიშნავდეს, რომ თუ ერთ მეუღლეს, როგორც შპს-ის პარტნიორს, აქვს გარკვეული ქონებრივი და მმართველობითი უფლება-მოვალეობები (მაგ., პარტნიორთა კრებაში მონაწილეობის უფლება, ინფორმაციის მიღების უფლება, დივიდენდის მიღებისა და მოთხოვნის უფლება), იგივე უფლება-მოვალეობები უნდა ჰქონდეს მეორე მეუღლესაც, თუნდაც ის მენარმეთა რეესტრში არ იყოს რეგისტრირებული როგორც შპს-ის პარტნიორი,⁵¹ რადგან ისიც წილის მესაკუთრეა.⁵²

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სამოქალაქო სამართლებრივი თვალსაზრისით, ნათელია, რომ ქორწინების პერიოდში შეძენილი წილი წარმოადგენს მეუღლეთა თანასაკუთრებას და ასეთი წილიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობები თანაბრად ეკუთვნის ორივე მეუღლეს. მიუხედავად ამისა, თანასაკუთრებაში არსებული წილის საფუძველზე შპს-ში მეუღლეთა მონაწილეობის საკითხი სადავოა. ამ პრობლემის გადასაჭრელად უნდა იქნას გათვალისწინებული ორი სამართლებრივი რეჟიმი: სამენარმეო სამართლის რეჟიმი და საოჯახო სამართლის რეჟიმი, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავდებიან უზრუნველყოფილი სამართლებრივი დაცვის ფარგლებითა და მეთოდებით.

ზოგადად, წევრობის უფლებები შპს-ში შეიძლება ეკუთვნოდეს რამდენიმე პირს ერთდროულად, მათ შორის მეუღლეებს. როგორც წესი, განსახილველ შემთხვევაში მონაწილეობის უფლების მოპოვების საფუძველია ორივე მეუღლის ან ერთ-ერთი მეუღლის მიერ დადებული ხელშეკრულება. ამ შემთხვევაში უდავოა, რომ ორივე მეუღლე ხდება იმ სამართლებრივი ურთიერთობის მხარე, რომლის ელემენტი შეძენილი უფლებაა. მეუღლეები იღებენ პარტნიორის

სტატუსს, რომელიც შედგება შპს-სთან მიმართებაში წილიდან გამომდინარე უფლებამოსილების ერთობლივად განხორციელების შესაძლებლობით. ამრიგად, იმ შემთხვევაში, როდესაც შპს-ში მონაწილეობის უფლება მეუღლეთა საკუთრების შემადგენელი ნაწილია, პრინციპში, ეჭვს არ იწვევს მეუღლეთა სამართლებრივი მდგომარეობა შპს-ში.

პრაქტიკაში თითქმის ყველა შემთხვევაში სამენარმეო რეესტრში შპს-ის პარტნიორად მხოლოდ ერთ-ერთი მეუღლეა რეგისტრირებული. ამასთან დაკავშირებით არცთუ იშვიათად წარმოიშობა პრობლემები ასეთი წილის გასხვისების შემთხვევაში და პარტნიორად არარეგისტრირებული მეუღლის შპს-ის მართვაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით.

ქართული სასამართლო პრაქტიკა ხშირ შემთხვევაში მოსარჩელე მეუღლეს ავტომატურად, არამართლზომიერად გასხვისებული ქონების ნახევარის თანამესაკუთრედ მიიჩნევს, რაც ცნინალმდეგება თანაზიარი უფლების სამართლებრივ ბუნებას.⁵³ თანაზიარი საკუთრების დროს ქონებაში მეუღლეთა წილი წინასწარ განსაზღვრული არ არის.⁵⁴ საერთო ქონების გაყოფამდე ან მეუღლეთა კუთვნილი წილების განსაზღვრამდე, თითოეული მეუღლის საკუთრების უფლება მთლიანად ვრცელდება საერთო ქონებაზე და არა მის რომელიმე ნაწილზე.⁵⁵ ამდენად, ქართული სასამართლო პრაქტიკა ამ ასპექტში არასწორი მიმართულებით განვითარდა. მართებული იქნებოდა ქონების გასხვისების შესახებ გარიგების ბათილად ცნობა, რადგანაც მეორე მეუღლის თანხმობის გარეშე გასხვისებული ქონებაზე სრულად ვრცელდება მეორე მეუღლის თანასაკუთრება.⁵⁶

რუსეთის ფედერაციის საარბიტრაჟო სასამართლო მიუთითებდა, რომ სამენარმეო საზოგადო-

⁵⁰ სამოქალაქო კოდექსის 1159-ე მუხლი.

⁵¹ შედ. იხ. კალანდაძე, თ. (2011). მეუღლეთა თანასაკუთრების წარმოშობის სამართლებრივი საფუძველები. მართლმსაჯულება და კანონი #2(29)'11, 100-105, გვ. 103.

⁵² გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 228.

⁵³ გ. მელაძე, "მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის წესი", სამართლის ჟურნალი, No1, 2021, გვ. 61.

⁵⁴ საჭიროა წყარო

⁵⁵ გ. მელაძე, "მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის წესი", სამართლის ჟურნალი, No1, 2021, გვ. 60.

⁵⁶ გ. მელაძე, "მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის წესი", სამართლის ჟურნალი, No1, 2021, გვ. 61.

დოებაში მონაწილეობის შედეგად წარმოშობილი უფლებები უშუალოდ ეკუთვნის მეუღლეებს. მეუღლეს, რომელიც არ არის სამეწარმეო საზოგადოების წევრი, აქვს აბსოლუტური ქონებრივი არამატერიალური საკუთრების უფლება, რომელიც გამოხატულია შესაბამისი წილის ღირებულებაში. ამავდროულად, მას არ შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს კომპანიის მენეჯმენტში, გაასაჩივროს საერთო კრების გადაწყვეტილებები და გარიგებები, განაცხადოს კომპანიიდან გასვლის შესახებ, მოითხოვოს გადახდები, რომლებიც დაკავშირებულია კომპანიაში მონაწილეობასთან.⁵⁷ აღნიშნული მსჯელობა გამომდინარეობს პარტნიორის (მეუღლის) შპს-ს სხვა მონაწილეების წინაშე ლეგიტიმაციის აუცილებლობიდან და პოტენციური კრედიტორების უფლებამოსილი პირის (ერთ-ერთის) შესახებ ინფორმირებულობის აუცილებლობიდან.⁵⁸ თუმცა რუსეთის სასამართლო პრაქტიკაში არსებობს ასევე მსჯელობა, რომ საზოგადოების წევრობა ნიშნავს საზოგადოების წილის მფლობელობას, და, შესაბამისად, საზოგადოების წევრად წილის მესაკუთრე ორივე მეუღლე უნდა განიხილებოდეს, მაშასადამე, ორივე მეუღლეს უნდა შეეძლოს წილიდან გამომდინარე მართვის უფლების რეალიზება.⁵⁹

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონი გვთავაზობს პარტნიორის განსაზღვრებას, რომლის მიხედვით პარტნიორი არის პირი, რომელიც სამეწარმეო საზოგადოების წილის მესაკუთრეა.⁶⁰ ამასთან, ახალ კანონში შემოვიდა „თანაპარტნიორობის“ ცნება, რომელიც გულისხმობს რამდენიმე პირის მიერ წილის თანასაკუთრებაში ქონას.⁶¹ პარტნიორის უფლება-

მოსილებას (წილის მართვას) განახორციელებს თანაპარტნიორობის მიერ ერთობლივად არჩეული მესამე პირი ან ერთ-ერთი მეუღლე.⁶²

მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული წილის გასხვისებასთან დაკავშირებით, საინტერესოა სააპელაციო სასამართლოს განმარტება ერთ-ერთ საქმეზე, რომლის თანახმად, სამოქალაქო კოდექსის 1160-ე მუხლის მე-2 ნაწილი მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების შეძენისას, იცავს მხოლოდ კეთილსინდისიერი შემძენის ინტერესებს ქონების თანამესაკუთრედ არარეგისტრირებული მეუღლის პრეტენზიისაგან.⁶³ მართალია, სასამართლო მოცემულ გადაწყვეტილებაში მსჯელობს უძრავი ქონების შეძენის კონტექსტში, თუმცა ანალოგიურად შეგვიძლია განვიხილოთ ეს მიდგომა შპს-ის წილის მიმართ, ვინაიდან, უძრავი ქონების მსგავსად, შპს-ის წილზე საკუთრების უფლება წარმოიშობა მხოლოდ სამეწარმეო რეესტრში რეგისტრაციის გზით.⁶⁴ შემძენის კეთილსინდისიერების შეფასების მასშტაბთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რამდენიმე გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ მესაკუთრედ რეგისტრირებული მეუღლის მიერ მეორე მეუღლის თანასაკუთრების წილის განკარგვა მერყევად ბათილია და მისი ნამდვილობა ამ უკანასკნელის თანხმობაზეა დამოკიდებული, თუმცა ამავე მუხლის მეორე ნაწილის დანაწესით დაცულია შემძენის ინტერესი იმ მეუღლის პრეტენზიისაგან, რომელიც საჯარო რეესტრში ქონების მესაკუთრედ რეგისტრირებული არ არის, მაგრამ მას აღნიშნული უფლება, რეგისტრირებული ქორწინების პირობებში, ქონების შეძენის საფუძველით ჰქონდა.⁶⁵

⁵⁷ Постановление Пятнадцатого арбитражного апелляционного суда от 20 июня 2014 г. N 15АП-5596/2014 // СПС "КонсультантПлюс"

⁵⁸ Владимир Владимирович Тихонов, „Доля ООО как объект совместного имущества супругов,“ *Право и экономика* 7 (2016).

⁵⁹ Постановление Четвертого арбитражного апелляционного суда от 16 декабря 2008 года по делу N А78-3725/08 / СПС "КонсультантПлюс"

⁶⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁶¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 30-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁶² საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 30-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁶³ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 29 მარტის განჩინება საქმეზე No 2ბ/211-12.

⁶⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 141-ე მუხლის მე-5 პუნქტის 1-ლი წინადადება.

⁶⁵ გ. მელაძე, მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის წესი, სამართლის ჟურნალი, 1/2021, გვ. 58.

მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული წილის განკარგვის დროს სადავო წილზე მესაკუთრედ დაურეგისტრირებელი მეუღლის შედავება, ქონების გასხვისების გარიგების ბათილობას მხოლოდ იმ შემთხვევაში განაპირობებს, თუ დადგინდება, რომ შემძენმა არა მხოლოდ იცოდა ნასყიდობის საგანზე სხვა მესაკუთრის არსებობის შესახებ, არამედ, ამავდროულად, ინფორმირებული იყო, რომ ქონების მესაკუთრედ დაურეგისტრირებელი მეუღლე ქონების გასხვისების წინააღმდეგი იყო. სხვა შემთხვევაში, პრეზუმირებულია, რომ რეგისტრირებული მესაკუთრე მოქმედებს მეუღლესთან ურთიერთშეთანხმებით, ხოლო შემძენი შეძენის ფაქტის მიმართ კეთილსინდისიერია.⁶⁶

საინტერესოა, პარტნიორის მიერ წილის გასხვისების შემთხვევაში საჭიროა თუ არა მეუღლის თანხმობა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, თუ ერთ-ერთი მეუღლე შპს-ის პარტნიორია და წილი შეძენილია რეგისტრირებული ქორწინების განმავლობაში, ამ წილის გასხვისება მას შეუძლია მხოლოდ მეორე მეუღლის თანხმობით.⁶⁷ ასევე ისმის კითხვა, შესაძლებელია თუ არა ვინკულირებული (სახელობითი) წილის თანასაკუთრებად ცნობა. აღნიშნულ საკითხზე იმსჯელა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთ თავის გადაწყვეტილებაში და განმარტა, რომ მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული წილის გაყოფისას გათვალისწინებული უნდა იყოს ის შეზღუდვები, რომელიც შეიძლება ეხებოდეს ახალი პარტნიორის მიღებას საზოგადოებაში.⁶⁸

გერმანიის კანონმდებლობა ქორწინების განმავლობაში შეძენილი შპს-ის წილის თანამესაკუთრე მეუღლეებს განიხილავს, როგორც ერთ პარტნიორს. წილის თანამესაკუთრეები სოლიდარულად არიან პასუხისმგებელნი საზოგადო-

ების მიმართ წილის სანაცვლოდ შენატანის შეტანაზე.⁶⁹ წილთან დაკავშირებული უფლებების რეალიზება შესაძლებელია მხოლოდ თანამესაკუთრეების მიერ ერთობლივად.⁷⁰ ერთ-ერთი თანამესაკუთრის მიმართ საზოგადოების ნებისმიერი სამართლებრივი აქტი მოქმედებს ყველა თანამესაკუთრის მიმართ, თუ არ არსებობს თანამესაკუთრეთა საერთო წარმომადგენელი.⁷¹ წესდებით შესაძლებელია სავალდებულო იყოს თანამესაკუთრეების მიერ საერთო წარმომადგენლის დანიშვნა. წარმომადგენლის არსებობის შემთხვევაში, თანამესაკუთრეებს შეუძლიათ იმოქმედონ მხოლოდ წარმომადგენლის მეშვეობით და საზოგადოებას მხოლოდ ამ წარმომადგენელთან უნდა ჰქონდეს კავშირი.⁷²

2.1.3. შპს-ის პარტნიორის მიერ წილის გასხვისება

შპს-ს პარტნიორის მიერ თავისი წილის გასხვისება არის გარიგების საფუძველზე წილის სხვა პარტნიორისათვის ან მესამე პირისათვის საკუთრებაში გადაცემა. შპს-ის პარტნიორის მიერ წილის გასხვისება, როგორც წესი, წილის ნასყიდობის ხელშეკრულებით ხდება, თუმცა ეს შეიძლება მოხდეს ასევე გაცვლის, ჩუქების ან უსასყიდლო დათმობის გზით. წილის გადაცემის გარიგებები მიიჩნევა სპეციალური სამართლებრივი რეჟიმის მქონე გარიგებებად.⁷³ შესაბამისად, შპს-ის წილის გასხვისების შესახებ გარიგების მიმართ, სამეწარმეო სამართლის ნორმებთან ერთად, მოქმედებს სამოქალაქო კოდექსის ნორმები გარიგების ნამდვილობის შესახებ.

საქართველოში წილის ნასყიდობის ხელშეკრულება იდება წერილობით⁷⁴. წილის გამსხვისებელი პარტნიორი ვალდებულია წილის გასხვისების შესახებ ხელშეკრულების გაფორმების-

⁶⁶ გ. მელაძე, მეუღლეთა თანასაკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის წესი, სამართლის ჟურნალი, 1/2021, გვ. 58.

⁶⁷ სუსგ სამოქალაქო საკმევებზე, 2002 წ., №2, გვ. 225.

⁶⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 28 ივლისის განჩინება (საქმე №ას-97-93-2012); საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 17 თებერვლის განჩინება (საქმე №ას-605-579-2016).

⁶⁹ GmbHG § 18 (2).

⁷⁰ GmbHG § 18 (1).

⁷¹ GmbHG § 18 (3).

⁷² Rosengarten/Burmeister/Klein, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 149.

⁷³ Илюшина М. Н., Сделки с долями в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью, учебное пособие, Москва 2015, с. 29.

⁷⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 141-ე მუხლის მე-3 პუნქტი;

თანავე ამის თაობაზე აცნობოს ხელმძღვანელ ორგანოს⁷⁵, რომელიც მარეგისტრირებელ ორგანოში წარადგენს ცვლილებას პარტნიორთა შემადგენლობაში. ნილის გასხვისება ძალაშია მარეგისტრირებული ორგანოს მიერ ნილის ახალი პარტნიორის სახელზე რეგისტრაციისთანავე⁷⁶.

გერმანიაში, ნილის გასხვისების სახელშეკრულებო ვალდებულების წარმოშობისთვის აუცილებელია ნილის გასხვისების შესახებ ხელშეკრულების სანოტარო წესით დამოწმება.⁷⁷ სანოტარო დამოწმების მოთხოვნა ვრცელდება არა მხოლოდ იმ ხელშეკრულებებზე, რომლებიც წარმოშობენ ნილის გადაცემის და მიღების ორმხრივ ვალდებულებებს, როგორც ეს ხდება ნასყიდობის ხელშეკრულებაში. ის, ასევე, ეხება ნილის ნასყიდობის ოფერტზე მოწვევას, ოფერტსა და აქცეპტს, ასევე, ხელშეკრულებას მეორე მხარისთვის უპირატესი შესყიდვის უფლების (Vorkaufsrecht) მინიჭების შესახებ. სანოტარო დამოწმების მოთხოვნა ეხება წინარე ხელშეკრულებასაც (Vorvertrag).⁷⁸ წესდებით შეუძლებელია სანოტარო დამოწმების წესის გაუქმება. თუმცა წესდება შეიძლება დამატებით პროცედურებსა და შეზღუდვებს ადგენდეს ნილის გასხვისებისთვის.

საქართველოს კანონმდებლობა, გერმანიისგან განსხვავებით, არ მოითხოვს ნილის გასხვისების შესახებ ხელშეკრულების სანოტარო წესით დამოწმებას. თუმცა პრაქტიკაში მიღებულია ნილის ნასყიდობის ხელშეკრულების დასამოწმებლად ნოტარიუსისთვის მიმართვა ან ხელშეკრულების მარეგისტრირებელ ორგანოში დამოწმება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის ერთ-ერთი გადაწყვეტილების თანახმად, ნილზე საკუთრების უფლების შემძენისთვის გადასაცემად, საჭიროა არსებობდეს (1) მხარეთა ნამდვილი შეთანხმება (ანუ

ურთიერთმფარავი ნება); და (2) სამეწარმეო რეესტრში შემძენის ნილის მესაკუთრებედ (პარტნიორად) რეგისტრაცია.⁷⁹ შესაბამისად, როგორც აღინიშნა, შემძენი ნილის კანონიერ მესაკუთრედ ითვლება მხოლოდ სამეწარმეო რეესტრში პარტნიორად რეგისტრაციის შემდეგ.

გერმანიაში, საქართველოს მსგავსად, ნილის შემძენს ნილიდან გამომდინარე უფლებამოსილებების რეალიზება შეუძლია მხოლოდ მისი პარტნიორად რეგისტრაციის შემდეგ. როდესაც იცვლება პარტნიორთა ვინაობა ან მათი ნილის ზომა, დირექტორი ვალდებულია დაუყოვნებლივ წარადგინოს პარტნიორთა განახლებული სია სავაჭრო რეესტრში მას შემდეგ, რაც ის მიიღებს შეტყობინებას ნილის გასხვისების შესახებ გამყიდველის ან შემძენის მიერ.⁸⁰ შეტყობინებას თან უნდა დაერთოს ნილის გასხვისების საკმარისი მტკიცებულება (მაგ., გადაცემის ხელშეკრულების დამოწმებული ასლი).⁸¹ თუ ნოტარიუსმა მიიღო მონაწილეობა ნილის გასხვისების პროცესში, მან (დირექტორის ნაცვლად) დაუყოვნებლივ უნდა მოამზადოს პარტნიორთა განახლებული სია და წარადგინოს იგი სავაჭრო რეესტრში.⁸² ამ შემთხვევაში, ნოტარიუსმა უნდა დაადასტუროს, რომ პარტნიორთა სიაში შეტანილი ცვლილებები შეესაბამება მის მიერ დამოწმებულ ცვლილებებს და რომ პარტნიორთა სია შეესაბამება სავაჭრო რეესტრის ფაილებში შეტანილ უახლეს სიას.⁸³

ნილზე საკუთრების უფლების შეძენაზე კანონით ან წესდებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში შეიძლება დაწესდეს გარკვეული შეზღუდვები.⁸⁴ შესაბამისად, ნილის გასხვისების ხელშეკრულება ნამდვილია იმ შემთხვევაში, თუ იგი დადებულია ნილის გასხვისებაზე დადგენილი შეზღუდვების დაცვით, მათი არსებობის შემთხვევაში. ამასთან დაკავშირებით, ნილის შემძენმა აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს,

⁷⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 141-ე მუხლის მე-4 პუნქტი;

⁷⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 141-ე მუხლის მე-5 პუნქტი;

⁷⁷ GmbHG § 15 (4); *Rosengarten/Burmeister/Klein*, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 131.

⁷⁸ იქვე, ვნ. 132.

⁷⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 02 მარტის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-664-635-2016).

⁸⁰ GmbHG § 40 (1).

⁸¹ იქვე.

⁸² GmbHG § 40 (2).

⁸³ იქვე.

⁸⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მე-3 პუნქტი;

არსებობს თუ არა წილზე გასხვისების შეზღუდვები, მაგალითად, დანარჩენი პარტნიორების უპირატესი შესყიდვის უფლება, წილის გასხვისებაზე საზოგადოების ნებართვა და სხვა.⁸⁵

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შპს-ის პარტნიორი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი, ასევე იურიდიული პირის სტატუსის არმქონე ორგანიზაციული წარმონაქმნი.⁸⁶ წილის შემძენი შეიძლება იყოს ფიზიკური ან იურიდიული პირი, ასევე, არასრულწლოვანი ფიზიკური პირიც, სამოქალაქო კოდექსის 65-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებზე დაყრდნობით,⁸⁷ აგრეთვე იურიდიული სტატუსის არმქონე ორგანიზაციული წარმონაქმნი.

წილის გასხვისება არ მოიცავს საზოგადოების ამ წილის პროპორციული ქონების გასხვისებას. შესაბამისად, ხელშეკრულება, რომელიც ითვალისწინებს წილის შესაბამისი საზოგადოების ქონების გასხვისებასაც არის ბათილი ამ ნაწილში. თუმცა ხელშეკრულება ძალაშია წილის, როგორც წევრობის უფლების გასხვისების ნაწილში⁸⁸ მთელი იმ უფლება-მოვალეობებით (მათ შორის შპს-ის ქონებასთან მიმართებაში), რომელიც წილს უკავშირდება. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ წილის განკარგვის შემდეგ გამსხვისებელი პარტნიორი კარგავს დივიდენდის მოთხოვნისა და ეკონომიკური აქტივობის ამსახველი დოკუმენტების მიღების უფლებებს, მიუხედავად იმისა, დარეგისტრირდა თუ არა წილის შემძენი ახალ პარტნიორად.⁸⁹ აღნიშნული უფლებების შენარჩუნებისთვის, აუცილებელია წილის გასხვისების ხელშეკრულებაში არსებობდეს სპეციალური შეთანხმება.⁹⁰

სამენარმეო რეესტრში რეგისტრაცია, ცხადია, სასარგებლო ინსტრუმენტია წილის შემძენისთვის. თუმცა არ არსებობს აბსოლუტურად საიმედო გზა გადამცემის წილზე საკუთრების უფლების ნამდვლობაში დასარწმუნებლად. იმის გათვალისწინებით, წილის გადაცემა ხდება ნასყიდობის ხელშეკრულების საფუძველზე, წილის ყოფილი მესაკუთრე შეიძლება მაინც იყოს ნაჩვენები სამენარმეო რეესტრის ამონაწერში, თუ არ შესრულდა წილის ახალი მესაკუთრის პარტნიორად სათანადო რეგისტრაციის ვალდებულება.

წილის შემძენის დაცვის მიზნით, 2008 წლის რეფორმით გერმანიაში შემოღებულ იქნა წილის კეთილსინდისიერად შეძენის ინსტიტუტი.⁹¹ არაუფლებამოსილი პირისგან წილის შეძენა შეიძლება იყოს კეთილსინდისიერი, თუ ის ასახულია სავაჭრო რეესტრში არსებულ პარტნიორთა სიაში. ამასთან, გარიგების ობიექტი უნდა იყოს შპს-ის ფაქტობრივად არსებული წილი. კანონით დაშვებული არ არის ბათილი და ჩამორთმეული წილების კეთილსინდისიერი შეძენა.⁹² აღნიშნული წესიდან გამონაკლისს წარმოადგენს შემდეგი სამი შემთხვევა: (1) პარტნიორთა სია სამ წელზე ნაკლები დროის განმავლობაში არასწორი იყო, რაც არ მიეწერება წილის ნამდვილ მესაკუთრეს. ამასთან, (2) შემძენმა იცის ან უხეში გაუფრთხილებლობით არ იცის, რომ წილის გამსხვისებელი არ არის უფლებამოსილი პირი; (3) პარტნიორთა სიის სისწორის წინააღმდეგ სავაჭრო რეესტრში შეტანილი იქნა საჩივარი.⁹³

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონი პირდაპირ მიუთითებს, რომ წილის გადაცემისას გამოიყენება კეთილსინდისიერი შე-

⁸⁵ ე. ფიფია, შპს-ს პარტნიორის სტატუსი (შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი), პირველი კოლოკიუმი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი 2020, გვ. 34-35.

⁸⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტი;

⁸⁷ გ. ლილუაშვილი, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი 2005, გვ. 214.

⁸⁸ უ. თოდუა, მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი სასამართლო გადაწყვეტილებებში, თბილისი 2019, გვ. 66

⁸⁹ იქვე, გვ. 276.

⁹⁰ იქვე, გვ. 254.

⁹¹ GmbHG § 15 (4); *Rosengarten/Burmeister/Klein*, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 142.

⁹² კ. შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 466-469, §36, ვნ. 26.

⁹³ GmbHG 15 (4); *Rosengarten/Burmeister/Klein*, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 143.

მძენის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი ნორმები.⁹⁴ შესაბამისად, საქართველოში, წილის კეთილსინდისიერი შეძენა სამოქალაქო კოდექსის კეთილსინდისიერების შესახებ ნორმებიდან და, ასევე, სამეწარმეო რეესტრში რეგისტრირებულ მონაცემთა უტყუარობისა და სისრულის პრეზუმფციიდან გამომდინარეობს.⁹⁵ ამ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდმა პალატამ იმსჯელა თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში და აღნიშნა, რომ მოპასუხეთა მიერ წილის ფორმალურად რადენჯერმე გასხვისება ურთიერთდაკავშირებულ პირებს შორის მიზნად ისახავდა უკანონო მფლობელობის დამალვას, რის გამოც გამოირიცხება წილის კეთილსინდისიერად შეძენა.⁹⁶ შესაბამისად, თუ წილის ნამდვილი მესაკუთრე დაამტკიცებს, რომ სამეწარმეო რეესტრში არსებული ჩანაწერი არასწორია და შემძენისთვის ეს წინასწარ იყო ცნობილი, სამეწარმეო რეესტრში რეგისტრირებულ მონაცემთა უტყუარობისა და სისრულის პრეზუმფცია ვერ იქნება წილის კეთილსინდისიერად შეძენის საფუძველი.

2.1.4. შპს-ს პარტნიორის მიერ წილის განკარგვის შეზღუდვა

შპს-ს პარტნიორი უფლებამოსილია თავისუფლად განკარგოს საკუთარი წილი, რაც ნიშნავს პარტნიორის მიერ თავისი წილის გასხვისებას ან უფლებრივ დატვირთვას შპს-ის პარტნი-

ორთა ან თავად შპს-ის თანხმობისგან დამოუკიდებლად.⁹⁷ პარტნიორის აღნიშნული უფლებამოსილება ამარტივებს შპს-ის საქმიანობასაც. წილის თავისუფალი მიმოქცევა უზრუნველყოფს შპს-ის უწყვეტ საქმიანობას, მიუხედავად პარტნიორის ცვლილებისა.⁹⁸ შპს-ის სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, სამეწარმეო სამართალი ითვალისწინებს წილის თავისუფალი განკარგვის შეზღუდვის შესაძლებლობას.

საქართველოში, საკუთრების უფლება საქართველოს კონსტიტუციით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციითა და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით აღიარებული და დაცული სამართლებრივი სიკეთეა. კერძოდ, საკუთრების უფლებას აღიარებს და უზრუნველყოფს საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლი. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის 1-ლი მუხლის მიხედვით, ყველა პირს აქვს უფლება, მშვიდობიანად ისარგებლოს თავისი საკუთრებით.⁹⁹ სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლის მიხედვით, საკუთრების უფლება მოიცავს ნივთის მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლებებს.¹⁰⁰ მფლობელობა ნიშნავს მფლობელის ნებით ნივთზე ფაქტობრივ ბატონობას.¹⁰¹ სარგებლობა გულისხმობს მესაკუთრის უფლებას ისარგებლოს (ან არ ისარგებლოს) საკუთრების ობიექტით.¹⁰² ხოლო განკარგვა მოიცავს საკუთრების ობიექტის გასხვისების და მისი უფლებ-

⁹⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁹⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მე-3 პუნქტი; ე. ფიფია, შპს-ს პარტნიორის სტატუსი (შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი), პირველი კოლოკვიუმი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი 2020, გვ. 38-39.

⁹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 02 მარტის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-664-635-2016).

⁹⁷ ე. ფიფია შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების წილის ცნების შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი, სამართლის მაცნე 7/2021, №3, გვ. 58.

⁹⁸ კრაკმანი / არმორი / დევისი / ენრიკესი / ჰანსმანი / ჰერტიგი / ჰოპტი / კანდა / პარგენდლერი / რინგეროკი,

საკორპორაციო სამართლის ანატომია, შედარებითი და ფუნქციური მიდგომა, თბილისი 2017, გვ. 14.

⁹⁹ გ. მჭედლიშვილი, საკუთრების უფლება და მისი შეზღუდვის ფარგლები საქართველოს კანონმდებლობასა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, მართლმსაჯულება და კანონი, 4(23)/2009, გვ. 106.

¹⁰⁰ ლ. ჭანტურია (რედ.), სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი II, სანივთო (ქონებრივი) სამართალი. თბილისი 2018, გვ. 21.

¹⁰¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 155-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

¹⁰² გ. მჭედლიშვილი, საკუთრების უფლება და მისი შეზღუდვის ფარგლები საქართველოს კანონმდებლობასა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, მართლმსაჯულება და კანონი, 4(23)/2009, გვ.გვ. 106.

რივი დატვირთვის უფლებას.¹⁰³ წილი, სანივთო სამართლებრივი თვალსაზრისით, წარმოადგენს არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეს (უფლებას).¹⁰⁴ ის არის საკუთრების უფლების ობიექტი,¹⁰⁵ შესაბამისად, წილზე საკუთრების უფლება მოიცავს მისი ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის უფლებებს. ამდენად, შპს-ის წილი არის კონსტიტუციით დაცული სამართლებრივი სიკეთე.

შპს-ის წილის, როგორც კონსტიტუციით დაცულ სიკეთეზე მსჯელობს ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისია საქმეში **Bramelid and Malmström v. Sweden**. კომისია აღნიშნავს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის 1-ლი მუხლი ვრცელდება კომპანიის წილებზე საკუთრების უფლებაზე, რადგან წილებს კომპანიაში გარკვეული ეკონომიკური და ქონებრივი ღირებულება გააჩნდა.¹⁰⁶ ამასთან, საყურადღებოა, რომ საკუთრების უფლება არ წარმოადგენს აბსოლუტურ უფლებას. მისი შეზღუდვის შესაძლებლობას ითვალისწინებს როგორც საქართველოს კონსტიტუცია, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმი. ეს შეიძლება მოხდეს საჯარო ინტერესების დაცვის მიზნით კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით.¹⁰⁷ კაპიტალური ტიპის საზოგადოებების წილის განკარგვა, როგორც ნესი, შეუზღუდავია და დამოკიდებულია მისი მესაკუთრის თავისუფალ ნებაზე. თუმცა არსებობს აღნიშნული წესიდან გამონაკლისები.¹⁰⁸

წილზე საკუთრების უფლების შეზღუდვის შესაძლებლობა გათვალისწინებულია არაერთი ქვეყნის სამეწარმეო კანონმდებლობაში თუ პრაქტიკაში. საქართველოშიც, „მეწარმეთა შესახებ“ 2021 წლის კანონი პირდაპირ მიუთითებს კანონით ან წესდებით წილზე საკუთრების უფლების შეძენაზე შეზღუდვების დაწესების შესაძლებლობაზე.¹⁰⁹ ამასთან, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, შპს-ის სადამფუძნებლო შეთანხმება უნდა შეიცავდეს სპეციალურ პირობას, რომელიც ზღუდავს წილების გასხვისებას,¹¹⁰ ხოლო წესდება უნდა შეიცავდეს პარტნიორთა შორის შეთანხმებულ შეზღუდვას წილზე საკუთრების უფლებასთან დაკავშირებით.¹¹¹

საინტერესოა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობა საკუთრების უფლების შეზღუდვასთან დაკავშირებით. სასამართლო მსჯელობს, რომ შეზღუდვა, პოზიტიური შინაარსით, უნდა გავიგოთ, როგორც საკანონმდებლო ჩარჩოების დადგენა სახელმწიფოს მიერ,¹¹² რომელიც ემსახურება საჯარო ინტერესებით განპირობებულ კანონიერ მიზნებს. წილზე საკუთრების უფლების შეზღუდვის დროს უნდა შემოწმდეს მისი კონსტიტუციურობა, ანუ დაცულია თუ არა პირის ძირითადი უფლებების დაცვასა და საჯარო ინტერესებს შორის სამართლიანი ბალანსი. ამდენად, წილზე საკუთრების უფლების შეზღუდვა უნდა ემსახუროდეს საჯარო ინტერესით განპირობებულ კანონიერ მიზანს და, ამავდროულად, გამოყენებულ საშუალებებსა და მისაღწევ მიზანს შორის გონივრული პროპორციულობა უნდა იყოს დაცული.¹¹³

¹⁰³ იქვე.

¹⁰⁴ ე. ფიფია შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების წილის ცნების შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი, სამართლის მაცნე 7/2021, №3, გვ. 57.

¹⁰⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 29-ე მუხლი.

¹⁰⁶ The decision of European Court of Human Rights, *Bramelid and Malmström v. Sweden*, 12/12/1983, applications 8588/79 and 8589/7.

¹⁰⁷ საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლის მე-2 პუნქტი.

¹⁰⁸ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 116.

¹⁰⁹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი „გ“ ქვეპუნქტი.

¹¹⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5 მუხლის მე-5 პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი.

¹¹¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹¹² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №2/1-370,382,390,402,405).

¹¹³ გ. მჭედლიშვილი, საკუთრების უფლება და მისი შეზღუდვის ფარგლები საქართველოს კანონმდებლობაში და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, მართლმსაჯულება და კანონი, 4(23)/2009, გვ. 110; შედ. იხ. უ. თოდუა,

შპს-ის წილის განკარგვის შეზღუდვის ორ მთავარ ფორმას გამოარჩევენ - წილის გასხვისებაზე თანხმობის აუცილებლობა (საზოგადოების ნებართვა) და წილის უპირატესი შესყიდვის უფლება. წესდებით შეიძლება დადგენილი იყოს წილის უკან გამოსყიდვის ან წინასწარ ყიდვის უფლება, რაც ასევე წილის თავისუფალი განკარგვის შეზღუდვაა.¹¹⁴

„მენარმეთა შესახებ“ ძველი კანონით განსაზღვრული წილის უპირატესი შესყიდვის უფლება გულისხმობდა შპს-ის პარტნიორის მიერ წილის მესამე პირისთვის მიყიდვამდე მისი დანარჩენი პარტნიორებისთვის იმავე ფასად და პირობებით შეთავაზების ვალდებულებას.¹¹⁵ ახალი კანონი კი არ ითვალისწინებს უკვე არსებული წილების მიმართ პარტნიორთა უპირატესი შესყიდვის უფლებას. ასეთი უფლება 2021 წლის კანონით პარტნიორებს აქვთ შპს-ის მიერ მხოლოდ ახალი წილების გამოშვების დროს.¹¹⁶ კერძოდ, შპს ვალდებულია მესამე პირებზე ახალი წილების განთავსებამდე, შპს-ის ყველა პარტნიორს შესთავაზოს ახალი წილები მესამე პირებისთვის განსაზღვრულ ფასად და პირობებით.

შპს-ის პარტნიორი შეიძლება საჭიროებდეს დამატებით დაცვას ახალი წილების გამოშვების დროს, რათა არ მოხდეს ასეთი წილების უსამართლოდ დაბალ ფასად გაყიდვა კონკრეტულ მყიდველებზე, და, ასევე, მათი უფლებამოსილებებისა და მართვაში გავლენის შემცირებისგან დასაცავად. საზოგადოების მიერ წილების გამოშვების შემთხვევაში, არსებულ პარტნიორებს უნდა შეეძლოთ ამ წილების შეძენა, მანამ, სანამ

მათი შეთავაზება მოხდება საჯაროდ.¹¹⁷ როგორც წესი, ეს ეხება მინორიტარ პარტნიორებს, რომლებსაც ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ გავლენა მოახდინონ საზოგადოების მართვაზე. მაჟორიტარ პარტნიორს შეუძლია არსებითი გავლენა მოახდინოს საერთო კრების გადაწყვეტილებაზე ისე, რომ დაბლოკოს ახალი წილების გამოშვების შესახებ გადაწყვეტილების მიღება. სწორედ ასეთი უარყოფითი შედეგებისგან დაცვა არის პარტნიორთა უპირატესი შესყიდვის უფლების (pre-emptive rights) მიზანი, რომელიც მათ შესაძლებლობას აძლევს პირველებმა შეისყიდონ ახლდაგამოშვებული წილები საზოგადოებაში მათი მონაწილეობის პროპორციულად.¹¹⁸ 2021 წლის კანონი უპირატესი შესყიდვის უფლებას გარკვეულ პირობაზე - ახალი წილების განთავსებაზე - დამოკიდებულ უფლებად განიხილავს.¹¹⁹

აშშ-ს დელავერის შტატის საკორპორაციო სამართლის თანახმად, განსხვავებით ქართული და გერმანული სამართლისგან, პარტნიორის (აქციონერის) უპირატესი შესყიდვის უფლება არსებობს მხოლოდ მაშინ, როცა ის გათვალისწინებულია საზოგადოების წესდებით.¹²⁰ 1969 წლის ამერიკის ბიზნეს კორპორაციების შესახებ მოდელური აქტი ადგენდა უპირატესი შესყიდვის უფლებას ყველა კორპორაციაში, თუმცა 1984 წელს შევიდა ცვლილება და აღნიშნული უფლება არსებობს მხოლოდ მაშინ, თუ ის გათვალისწინებულია საზოგადოების წესდებით.¹²¹ ამერიკის ბიზნეს კორპორაციების შესახებ მოდელური აქტი ითვალისწინებს დანარჩენი აქცი-

მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი სასამართლო გადაწყვეტილებებში, თბილისი 2019, გვ. 103.

¹¹⁴ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 120.

¹¹⁵ ქოქრაშვილი, ქ. (2019). სამენარმეო სამართალი. თბილისი: ტექნიკური უნივერსიტეტი, გვ. 207.

¹¹⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 137-ე მუხლი.

¹¹⁷ Kiseliyov / Metreveli / Behrens / Schanze / Basin / Suleymenov / Kazenov / Gutnichenko / Beyshenliyeva / Matisaev / Peremienko / Chinbat / Shinebaatar / Simons / Gorbounov / Ivannikova, General Principles of Company

Law for Transition Economies, Journal of Corporation Law, Winter 1999, p. 246.

¹¹⁸ ე. გვათუა, პარტნიორის ძირითადი ქონებრივი უფლებები კაპიტალური ტიპის საზოგადოებაში, სამაგისტრო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი 2018, გვ. 48.

¹¹⁹ შედ. იხ. ი. ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 249.

¹²⁰ ი. ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 250.

¹²¹ ე. გვათუა, პარტნიორის ძირითადი ქონებრივი უფლებები კაპიტალური ტიპის საზოგადოებაში, სამაგისტრო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი 2018, გვ. 49.

ონერებისთვის შეთავაზების ვალდებულებას - **Right of First Refusal** აქციონერის მიერ საკუთარი აქციების გაყიდვის დროს.¹²²

პრაქტიკული თვალსაზრისით, სადავოა, რამდენად ეფექტურად იცავს უპირატესი შესყიდვის უფლება პარტნიორთა ინტერესებს იმდენად, რამდენადაც პარტნიორს შეიძლება არც ჰქონდეს უპირატესი შესყიდვის უფლებით სარგებლობის ფინანსური შესაძლებლობა, რა დროსაც უპირატესი შესყიდვის უფლების არსებობა მისთვის რეალურად არაფრის მომცემია. მსგავსი მდგომარეობით ხშირად სარგებლობენ უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორები ახალი წილების განზრახ საბალანსო ღირებულებაზე დაბალ ფასში გამოშვებით. ამ დროს, უმცირესობაში მყოფ პარტნიორთა შპს-ის მართვაში გავლენა კიდევ უფრო შესუსტდება.¹²³

2021 წლის კანონი, ასევე, ითვალისწინებს უპირატესი შესყიდვის უფლების გამორიცხვის შესაძლებლობას წესდებით. ამასთანავე, თუ წესდება არ ითვალისწინებს ასეთ შეზღუდვას, შპს-ის საერთო კრება უფლებამოლია დირექტორ(ებ)ის წერილობითი დასაბუთების საფუძველზე შეზღუდოს უპირატესი შესყიდვის უფლება კონკრეტული კაპიტალის გაზრდის ფარგლებში კენჭისყრაში მონაწილე პარტნიორთა 3/4-ის გადაწყვეტილებით.¹²⁴ მიუხედავად იმისა, რომ უპირატესი შესყიდვის უფლება დეკლარაციული ხასიათისაა,¹²⁵ ამ უფლების გაუქმება უნდა ემსახურებოდეს საზოგადოების მიზანს და ამ მიზნის მისაღწევად აღნიშნული ღონისძიება უნდა იყოს მიზანშეწონილი, საჭირო და პროპორციული.¹²⁶

„მენარმეთა შესახებ“ 2021 წლის კანონი მოითხოვს საზოგადოების დირექტორის მიერ საერთო კრებისთვის წერილობითი დასაბუთების მიწოდებას. როგორც წესი, გადაწყვეტილება უნდა დამყარდეს მატერიალურ დასაბუთებაზე, ანუ აუცილებელია დირექტორმა ჩამოაყალიბოს ამ უფლების შეზღუდვის ან გაუქმების საჭიროება.¹²⁷ უპირატესი შესყიდვის უფლების გამოყენებისთვის, თავდაპირველად, შპს ყველა პარტნიორს უგზავნის ახალი წილების გამოშვების შესახებ შეტყობინებას და უფლების გამოყენებისათვის განუსაზღვრავს მათ ვადას სულ მცირე, 14 დღეს.¹²⁸ შემდგომ, პარტნიორის მიერ წილის შეძენის უპირატესი უფლების რეალიზაცია ხდება საზოგადოებაში პარტნიორის მიერ განცხადების შეტანით, რის შემდეგაც მიიღება გადაწყვეტილება წილის გასხვისების შესახებ. პარტნიორის განცხადების არარსებობის შემთხვევაში ითვლება, რომ პარტნიორი უარს ამბობს აღნიშნული უფლების გამოყენებაზე.¹²⁹

უპირატესი შესყიდვის უფლების დროს მნიშვნელოვანია პარტნიორთა თანაბარი მოპყრობის პრინციპის დაცვა, რაც გამოიხატება იმაში, რომ აღნიშნული უფლება თანაბრად უნდა იყოს გარანტირებული ყველა პარტნიორისთვის.¹³⁰ ამასთან, 2021 წლის კანონის თანახმად, პროპორციულობის პრინციპი შეიძლება დაირღვეს პარტნიორთა ერთობლივი გადაწყვეტილებით.¹³¹

გარიგება წილის გასხვისების შესახებ, რომელიც დაიდო მანამ, სანამ წილის უპირატესი შესყიდვის უფლების მქონე პარტნიორმა ამ უფლებით სარგებლობაზე უარი არ განაცხადა ან უპირატესი შესყიდვის უფლების გამოყენების

¹²² MBCA 6.27; ლ. ცერცვაძე, დირექტორატის მოვალეობები კომპანიების შერწყმისას და საკონტროლო პაკეტის გასხვისებისას, თბილისი 2016, გვ. 85.

¹²³ იქვე, გვ. 50.

¹²⁴ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 157.

¹²⁵ ი. ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, II ტომი, თბილისი 2010, გვ. 254.

¹²⁶ იქვე.

¹²⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 137-ე მუხლის მე-6 პუნქტი.

¹²⁸ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 157.

¹²⁹ უ. თოდუა, მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი სასამართლო გადაწყვეტილებებში, თბილისი 2019, გვ. 63.

¹³⁰ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 119.

¹³¹ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 157.

შესახებ განცხადების წარდგენის ვადა არ ამოწურულა, მერყევად ბათილი გარიგებაა.¹³² პარტნიორის მიერ უპირატესი შესყიდვის უფლების გამოყენების შესახებ განცხადების წარდგენით ასეთი გარიგება წილის ნასყიდობის შესახებ ბათილი ხდება. ხოლო თუ პარტნიორი ამ უფლების გამოყენებისთვის საერთო კრების მიერ დადგენილ ვადაში არ განაცხადებს მისი გამოყენების სურვილს, ივარაუდება, რომ წილის გასხვისების გარიგება აღარ არის მერყევად ბათილი და შეცვლების საფუძველი აღარ არსებობს.¹³³

შპს-ის პარტნიორის მიერ წილის გასხვისებისთვის შეიძლება საჭირო იყოს საზოგადოების ნებართვა. თუ შპს-ის წესდებით წილის განკარგვა საზოგადოების ნებართვაზე დამოკიდებული და გასხვისება მოხდა ასეთი ნებართვის გარეშე, წილის გასხვისების გარიგება არის მერყევად ბათილი, ანუ საზოგადოების შემდგომი თანხმობით გარიგება ნამდვილი ხდება, ხოლო უარის შემთხვევაში - ბათილია.¹³⁴

შპს-ის ნებართვით წილის განკარგვის შეზღუდვა დადგენილი უნდა იყოს შპს-ის წესდებით და, ასევე, ასეთი შეზღუდვის ასახვა შეიძლება სამეწარმეო რეესტრის ამონაწერში, შეზღუდვების გრაფაში. იურიდიულ ლიტერატურაში ასეთ ნებართვაზე დამოკიდებულ წილს ვინკულირებული წილი ეწოდება.¹³⁵ ვინკულირება არის საზოგადოების მიერ პარტნიორთა წრეზე კონტროლის ერთ-ერთი საშუალება.¹³⁶ ვინკულირებული წილი არ წარმოადგენს წილის ცალკე კლასს. შესაბამისად, წილის გასხვისების ნებართვა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ნებისმიერი კლასის წილის მიმართ.¹³⁷

წილის განკარგვის საზოგადოების ნებართვაზე დამოკიდებულება ძირითადად ემსახურება შპს-ის ინტერესების დაცვას. თუმცა წილის განკარგვის ასეთი შეზღუდვა უნდა იყოს დასაბუთებული (სასურველია, წერილობითი სახით). ის, თუ დასაბუთების რა მასშტაბი და ფარგლებია გამოსაყენებელი, უნდა დადგინდეს სასამართლო პრაქტიკის მიერ. გერმანიაში, წილის განკარგვის ნებართვის გაცემა უფლებამოსილი ორგანოს სრული დისკრეციის ქვეშ ექცევა, თანაც ნებართვის გაუცემლობაზე რაიმე მნიშვნელოვანი საფუძველი არაა საჭირო, თუმცა გარკვეული დასაბუთება მაინც მოითხოვება.¹³⁸ მიზანშეწონილია, რომ შპს-ის წესდებაში დეტალურად გაიწეროს ის, თუ ვინ არის ნებართვის გაცემაზე უფლებამოსილი, რა პროცედურას ექვემდებარება ნებართვის მიღება, რა ვადაში მიიღება გადაწყვეტილება ასეთი ნებართვის გაცემაზე და ა.შ. ნებართვის გაცემაზე უფლებამოსილი პირი შეიძლება იყოს საზოგადოების ხელმძღვანელი (დირექტორი/დირექტორატი) ან პარტნიორთა კრება.¹³⁹ ვინაიდან დირექტორი უძღვეს საზოგადოების ყოველდღიურ საქმიანობას, გამოდის მისი სახელით და მისი ინტერესების დაცვაზე პასუხისმგებელი, ლოგიკური იქნებოდა ნებართვის გაცემა იყოს სწორედ შპს-ის დირექტორის კომპეტენცია.¹⁴⁰

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონით გათვალისწინებულია, რომ შპს-ს პარტნიორთა ერთხმად მიღებული გადაწყვეტილებით შეიძლება საერთოდ აიკრძალოს წილის გასხვისება.¹⁴¹ ცხადია, რომ წესდებაში მოცემული აკრძალვა დაბალანსებული უნდა იყოს პარტნი-

¹³² უ. თოდუა, მეწარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი სასამართლო გადაწყვეტილებებში, თბილისი 2019, გვ. 63.

¹³³ იქვე.

¹³⁴ ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 335.

¹³⁵ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 116.

¹³⁶ ი. ბურდული, სააქციო სამართლის საფუძვლები, I ტომი, თბილისი 2010, გვ. 312.

¹³⁷ შედ. ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 333.

¹³⁸ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 117.

¹³⁹ ნინიძე/ჭანტურია, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 277.

¹⁴⁰ ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 117.

¹⁴¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 141-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

ორის ამ საფუძვლით გასვლის უფლებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, აკრძალვა ბათილი დათქმა იქნება. ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, ასეთი აკრძალვა უნდა ჩაითვალოს გასვლის მნიშვნელოვან საფუძვლად და, შესაბამისად, შპს-ის პარტნიორს წარმოეშობა უფლება გავიდეს საზოგადოებიდან.¹⁴²

საყურადღებოა, რომ ახალი კანონი წილის გასხვისებასთან დაკავშირებით შეზღუდვების ფართო არეალის დაწესების შესაძლებლობას იძლევა პარტნიორთა ერთხმად მიღებული გადაწყვეტილებით. ძველი კანონის მსგავსად, წილის გასხვისების შეზღუდვის სახით, შპს-ის წესდება შეიძლება შეიცავდეს პირთა განსაზღვრულ წრეს ან კონკრეტული პირის მიერ წილის შეძენის აკრძალვას. ამასთან, შეზღუდვის ერთ-ერთ სახეს შეიძლება წარმოადგენდეს შემძენის საზოგადოებაში დასაქმებულად ან დირექტორად ყოფნის ვალდებულება.¹⁴³

2.1.5. შპს-ის პარტნიორის წილის შპს-ის მიერ გამოსყიდვა

შპს-ის მიერ საკუთარ კაპიტალში წილის შეძენის შესაძლებლობას იძლევა „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონი, რომლის თანახმად, დასაშვებია შპს-ის მიერ საკუთარ კაპიტალში წილის შეძენა.¹⁴⁴

საყურადღებოა, რომ შპს-ის მიერ შეძენილი წილისთვის შენატანი სრულად უნდა იყოს განხორციელებული, რაც, უპირველეს ყოვლისა, ემსახურება საწესდებო კაპიტალის დაცვას და შენარჩუნებას. ამასთან, შპს-ის მიერ საკუთარი წილის შეძენაზე ვრცელდება კაპიტალის დაცვის იგივე წესები, რაც დადგენილია დივიდენდის განაწილების შემთხვევაში. კერძოდ, განთავსებული წილების შპს-ის მიერ გამოსყიდვა დასაშვებია: (1) მხოლოდ წმინდა აქტივის ფარგლებში, ხოლო თუ შპს-ს აქვს განთავსებული

კაპიტალი, მის წმინდა აქტივს უნდა გამოაკლდეს განთავსებული კაპიტალის ოდენობა; (2) დადებითი გადახდისუნარიანობის პროგნოზის შემთხვევაში; (3) როცა შპს მთლიანად არ გამოისყიდის ხმის უფლების მქონე წილებს ან სალიკვიდაციო ამონაგების მიღების უფლების მქონე წილებს.¹⁴⁵

გერმანიის მოქმედი კანონმდებლობა, ასევე, იძლევა შპს-ის მიერ საკუთარი წილის მოპოვების შესაძლებლობას. გერმანიის შპს-ების შესახებ კანონის 33-ე პარაგრაფის თანახმად, საზოგადოებას შეუძლია შეიძინოს საკუთარი წილები.¹⁴⁶ მიუხედავად იმისა, რომ გერმანიის სამართლის თანახმად, შპს-ს შეუძლია შეიძინოს საკუთარი წილები, არსებობს გარკვეული შეზღუდვები შპს-ის ამ უფლებაზე. უპირველეს ყოვლისა, იმისათვის, რომ შპს-ში საწესდებო კაპიტალის სრული შეუვსებლობის საფრთხე არ დადგეს, კანონი არ აძლევს საზოგადოებას უფლებას, შეიძინოს წილები, რომლებიც ჯერ კიდევ არ არის სრულად გადახდილი.¹⁴⁷ მეორე რიგში, საწესდებო კაპიტალის შენარჩუნების მიზნით, კანონი ადგენს, რომ საზოგადოებას არ შეუძლია შეიძინოს საკუთარი წილები, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ამ წილების ანაზღაურება შეიძლება განხორციელდეს წმინდა აქტივებიდან, რომელიც აღემატება შპს-ის საწესდებო კაპიტალის მითითებულ ოდენობას და საზოგადოებას შეუძლია შექმნას რეზერვი (Rücklage) საკუთარი წილებისთვის გერმანიის სავაჭრო კოდექსის § 272-ის მე-4 აბზაცის შესაბამისად, საწესდებო კაპიტალის შემცირების გარეშე ან რეზერვის (Rücklage) გარეშე, რომელიც შეიქმნა მისი წესდების შესაბამისად, რომელიც არ არის ხელმისაწვდომი პარტნიორებისთვის განაწილებლად.¹⁴⁸

შპს-ის მიერ კანონიერად შეძენილი წილები აგრძელებს არსებობას ცალკე წილების სახით. ასეთი წილები შეიძლება გაიყიდოს ან სხვაგვარად

¹⁴² ბურდული/მახარობლიშვილი/მალრაძე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება საქართველოში: არსებული რეალობა და რეგულატორული დეფიციტი, თბილისი 2019, გვ. 118.

¹⁴³ ნინიძე/ჭანტურია, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 276.

¹⁴⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 142-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

¹⁴⁵ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 162.

¹⁴⁶ GmbHG § 31 (1).

¹⁴⁷ GmbHG § 31 (1).

¹⁴⁸ Rosengarten/Burmeister/Klein, The German Limited Liability Company, Munich 2020, Margin no. 150.

რად განკარგოს თავად შპს-მ. თუმცა, როგორც ქონებრივი უფლებები, ასევე, კონტროლისა და მართვის უფლებები, რომლებიც დაკავშირებულია წილებთან, როგორიცაა მოგებაში მონაწილეობისა და ხმის მიცემის უფლება, უმოქმედოა მანამ, სანამ წილები საზოგადოების ფლობელობაშია. როდესაც კომპანია ყიდის ან სხვაგვარად განკარგავს ამ წილებს, წილზე მიკუთვნებული უფლებები აღდგება და მყიდველი იძენს წილს ყველა იმ უფლებით, რომელიც მას ეკუთვნის.¹⁴⁹ იგივე წესი მოქმედებს საქართველოშიც - შპს-ის მიერ გამოსყიდული წილებიდან გამომდინარე უფლებები შეჩერებულია.¹⁵⁰ ეს ემსახურება შპს-ის ხელმძღვანელების მიერ წილებიდან გამომდინარე უფლებების შპს-ის ინტერესების საწინააღმდეგო მიზნებით გამოყენებისგან დაცვას.¹⁵¹

აშშ-ის კანონმდებლობა, ასევე, არ ზღუდავს წილების გადაცემას თავად კომპანიისთვის. აშშ-ში არსებობს ე.წ. სახაზინო წილების (აქციების) ინსტიტუტი. სახაზინო წილი არის საზოგადოების კუთვნილი წილი, რომელიც არ გაუქმებულა და რჩება საზოგადოების საკუთრებაში და რომელიც ექვემდებარება გადაყიდვას თავად საზოგადოების მიერ.¹⁵² თუმცა საზოგადოებას არ შეიძლება ჰქონდეს წილიდან გამომდინარე უფლებამოსილებები. შესაბამისად, სახაზინო წილები, როგორც წესი, არ ანიჭებენ საზოგადოებას საერთო კრებაზე მონაწილეობის, ხმის მიცემის, დივიდენდის ან სალიკვიდაციო ამონაგების მიღების უფლებას. ამის გამო სახაზინო წილები, ფაქტობრივად, ჰგვანან საზოგადოების ნებადართულ, მაგრამ ჯერ გამოუშვებულ წილებს.¹⁵³

აშშ-ში ხშირი დავის საგანი იყო საკითხი, წარმოადგენს თუ არა სახაზინო წილები აქტივებს და შეიძლება თუ არა ასეთი წილი ჩაითვალოს

აქტივად ან დივიდენდების გაცემისთვის ხელმისაწვდომ ნამეტად. სარეზერვო წილების საზოგადოების მიერ შეძენის მეთოდის მიუხედავად, იქნება ეს ნასყიდობა, ჩუქება ან მემკვიდრეობით მიღება, სარეზერვო წილების საზოგადოების ბალანსზე აქტივად ასახვის პრაქტიკა ზოგადად მცდარია.¹⁵⁴ თუ საზოგადოება გადახდისუუნარო გახდება, მის საკუთრებაში არსებული წილები კრედიტორების მოთხოვნების დაკმაყოფილების თვალსაზრისით, არ არიან რაიმე ღირებულების მატარებლები.¹⁵⁵

შპს-ის მიერ შეძენილი წილების სტატუსთან დაკავშირებით არსებობს სამი შესაძლებლობა: (1) გაუქმება - წილები უქმდება მთლიანად; განთავსებული და ნებადართული კაპიტალი შესაბამისად მცირდება შეძენილი წილების ოდენობით; (2) წილებს უბრუნდებათ ნებადართული, მაგრამ ჯერ არ განთავსებული წილის სტატუსი; (3) შეძენილი წილები რჩება საზოგადოების გამოშვებულ წილებად და ექვემდებარება საზოგადოების მიერ გასხვისებას ან გაუქმებას.¹⁵⁶

საქართველოში შპს-ის საკუთრებაში არსებული წილების შემდგომ გამოყენებას შპს-ის წესდება უნდა აწესრიგებდეს. პირველ რიგში, შესაძლებელია მიღებულ იქნეს გადაწყვეტილება მათი გაუქმების შესახებ. თუმცა შპს-ის საკუთრებაში არსებული წილების გაუქმება, საერთოდ, სავალდებულოა, თუ მათი შეძენა კანონდარღვევით მოხდა და მიმდინარე კალენდარული წლის განმავლობაში ვერ განთავსდა.¹⁵⁷

დელავერის კანონმდებლობის თანახმად, კომპანიის მიერ შეძენილი წილი უნდა გაუქმდეს, თუ სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული წესდებით.¹⁵⁸ მსგავსად დელავერისა, ინგლისის კომპანიათა აქტის 1985 წლის რედაქცია მოითხოვდა საზოგადოების საკუთრებაში გადასუ-

¹⁴⁹ იქვე, ვნ. 151.

¹⁵⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 142-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁵¹ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 162.

¹⁵² *Cassim F. F., The Repurchase by a Company of Its Own Shares: The Concept of Treasury Shares, The South African Law Journal*, 120(1)/ 2003, p. 137.

¹⁵³ იქვე.

¹⁵⁴ *Robinson v. Wangemann*, 75 F. 2d 756 - Circuit Court of Appeals, 5th Circuit 1935

¹⁵⁵ *Cassim F. F., The Repurchase by a Company of Its Own Shares: The Concept of Treasury Shares, The South African Law Journal*, 120(1)/ 2003, p. 138.

¹⁵⁶ იქვე, გვ. 152.

¹⁵⁷ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 163.

¹⁵⁸ *Delaware Limited Liability Company Act 18-702(e)*.

ლი წილის შემდგომ გაუქმებას. თუმცა, კომპანია აქტის ამჟამად მოქმედი რედაქცია არ შეიცავს ასეთ მოთხოვნას. ინგლისში, როდესაც კომპანია იძენს საკუთარ წილებს, პარტნიორად რეგისტრაციის ვალდებულება არ არსებობს, თუ კომპანია გააუქმებს ყველა წილს შეძენის შემდეგ.¹⁵⁹ თუ კომპანია ფლობს წილებს სარეზერვო წილების სახით, კომპანია რეესტრში უნდა იყოს შეტანილი, როგორც ამ წილების მესაკუთრე პარტნიორი.¹⁶⁰

საზოგადოების მიერ საკუთარი წილის შეძენასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია, რომ ევროდირექტივა შეიცავს საზოგადოების მიერ საკუთარი აქციების შეძენის აკრძალვას, თუმცა გარკვეული პირობების დაცვით, ნევრ სახელმწიფოებს აძლევს შესაძლებლობას განსხვავებული წესები შემოიღონ.¹⁶¹ ძირითადად, საზოგადოების მიერ საკუთარი აქციების შესყიდვაზე ნებართვა უნდა გასცეს აქციონერთა კრებამ, რომელმაც ასევე უნდა დააკონკრეტოს ასეთი შესყიდვის პირობები.¹⁶² ამასთან, დასაშვებია მხოლოდ სრულად გადახდილი წილების შესყიდვა¹⁶³ და ასეთი შესყიდვის შედეგად არ უნდა შემცირდეს კაპიტალი.¹⁶⁴

2.2. წილის გადასვლა სამენარმეო სამართლებრივი გზით

2.2.1. შპს-ის პარტნიორის საზოგადოებიდან გასვლა

შპს-ის პარტნიორის უფლებამოსილების ერთ-ერთი მთავარი ნაწილია პარტნიორის შპს-დან გასვლის უფლება. ცხადია, რომ არც პარტნიორს აქვს უფლება, ყოველგვარი საფუძვლის გარეშე განყვიტოს კავშირი შპს-თან და არც

შპს-ს შეუძლია ვინმესგან მოითხოვოს მარადიული პარტნიორობა. შესაბამისად, კანონით განსაზღვრულია და შეიძლება წესდებით გაფართოვდეს საფუძვლები, რომლებიც პარტნიორის შპს-დან გასვლის უფლების რეალიზების საშუალებას იძლევა.

„მენარმეთა შესახებ“ ძველი კანონი პირდაპირ არ ითვალისწინებდა შპს-დან პარტნიორის გასვლის უფლებას. ეს იმიტომაც ხსნილი, რომ შპს წარმოადგენს კაპიტალურ საზოგადოებას, ანუ ის კაპიტალის გაერთიანების შედეგად შექმნილი საზოგადოებაა.¹⁶⁵ მაშასადამე, პარტნიორი უფლებამოსილია წილის გასხვისების საშუალებით ნებისმიერ დროს გავიდეს შპს-დან. თუმცა, შპს-დან გასვლა შეიძლება პრობლემატური იყოს, როდესაც წილის გასხვისებაზე დაწესებულია შეზღუდვები ან არ არიან მოცემული წილის შეძენის მსურველები.

აშშ-ში, შპს-ის პარტნიორი თავისუფლად ვერ გაასხვისებს თავის წილს, რადგან ახალი პარტნიორის მიღებისთვის საჭიროა ყველა პარტნიორის თანხმობა.¹⁶⁶ ამავდროულად, აშშ-ის კანონმდებლობა მხარეებს აძლევს საშუალებას, რომ დააკონკრეტონ ან გააუქმონ წილის გასხვისებაზე შეზღუდვები.¹⁶⁷ აშშ-ის სასამართლოები წილის გასხვისების შეფასებისას მსჯელობენ წილის გასხვისების ხელშეკრულების პირობებისა და წილის გასხვისებაზე უარის გონივრულობაზე. წილის გასხვისების შეზღუდვის სამართლიანობის დასადგენად აშშ-ის სასამართლოები ითვალისწინებენ შემდეგ ფაქტორებს: საზოგადოების სიდიდე, გასხვისების შეზღუდვის ხარისხი, დროის პერიოდი, რომელზეც ვრცელდება შეზღუდვა, წილის ფასის განსაზღვრის მეთოდი, შეზღუდვის შემოღების პროცედურის სამართლიანობა, შეზღუდვის ეფექტურობა საზოგადო-

¹⁵⁹ Companies Act 2006, 124 (1) (a).

¹⁶⁰ Companies Act 2006, 124 (2).

¹⁶¹ ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 186.

¹⁶² Article 21(1)(a), Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law.

¹⁶³ Article 21(1)(c), Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law.

¹⁶⁴ Article 21(1)(c), Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law.

¹⁶⁵ რ. მიგრიაული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 52.

¹⁶⁶ დელავერის კანონი შპს-ს შესახებ, DLLCA §18-704(a)(2).

¹⁶⁷ ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 142.

ების მიზნების მიღწევის თვალსაზრისით, პარტნიორის მიერ საზოგადოებისთვის ზიანის მიყენების საფრთხე, ფლობა და კონტროლი რამდენიმე ადამიანის თუ მრავალი აქციონერის ხელშია.¹⁶⁸

რუსეთის ფედერაციის შპს-ის შესახებ კანონით გასვლის უფლების მოქმედება მნიშვნელოვნად შეზღუდულია.¹⁶⁹ როგორც წესი, პარტნიორებს ჩამორთმეული აქვთ გასვლის უფლება და ამ უფლებას პარტნიორები იძენენ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შპს-ის წესდება შეიცავს შესაბამის დებულებას.¹⁷⁰

ამდენად, შპს-ის პარტნიორების მიერ საზოგადოებიდან გასვლისთვის საჭიროა საზოგადოებისა და გამსვლელი პარტნიორის ინტერესების დაბალანსება. თუ პარტნიორებს ექნებათ თავიანთი წილების გაყიდვის შეუზღუდავი უფლება, ამან შეიძლება ხელი შეუშალოს შპს-ის საქმიანობას, მაგალითად, შემძენი შესაძლოა არ იყოს დანარჩენი პარტნიორებისთვის მისაღები პიროვნება.¹⁷¹

შპს-დან პარტნიორის გასვლა შეიძლება სხვადასხვა მიზეზს უკავშირდებოდეს. როგორც წესი, საზოგადოებიდან გასვლის მიზეზი არის მნიშვნელოვანი საფუძვლის არსებობა,¹⁷² ანუ ისეთი გარემოებების არსებობა, რომლებიც შეუძლებელს ხდის გამსვლელი პარტნიორის საზოგადოებაში დარჩენას და სხვა პარტნიორებთან ერთად საქმიანობის გაგრძელებას.¹⁷³ 2021 წლის კანონი ადგენს მნიშვნელოვანი საფუძვლების ჩამონათვალს, რომელიც მოიცავს: (1) შპს-ის საქმიანობის საგნის მნიშვნელოვან ცვლილებას; (2) შპს-ს მიერ დივიდენდის ბოლო 3 წლის განმავლობაში გაუნაწილებლობა; (3) შპს-

ის გადაწყვეტილება წილების რომელიმე კლასთან დაკავშირებული უფლების ცვლილების შესახებ; (4) სხვა პარტნიორების გადაწყვეტილება დამატებითი შენატანის განხორციელების ვალდებულების შესახებ.¹⁷⁴ კანონით გათვალისწინებული ეს გარემოებები ბოლო საკანონმდებლო ცვლილებამდე არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარეობს.¹⁷⁵ ამასთან, ეს ჩამონათვალი შეიძლება შევისოს შპს-ის წესდებით.

შპს-დან გასვლის პროცედურა მოიცავს პარტნიორის მიერ შპს-დან საბოლოოდ გასვლისთვის აუცილებელ ქმედებებს. შპს-დან პარტნიორის გასვლის პროცედურა ძველ კანონში განერილი არ იყო და დამოკიდებული იყო შპს-ის წესდებაზე. 2021 წლის კანონით კი გასვლის პროცედურა მოწესრიგებულია. კერძოდ, შპს-დან პარტნიორის გასვლის პირველი ნაბიჯია დირექტორისთვის წერილობითი განცხადებით მიმართვა, რომლითაც პარტნიორი გამოხატავს ცალმხრივ ნებას საზოგადოებიდან გასვლის შესახებ და სადაც მითითებული უნდა იყოს გასვლის მიზეზი.¹⁷⁶ პარტნიორის გასვლის შემდგომი ნაბიჯია მისი განცხადების განხილვა. ამ მიზნით, დირექტორი დაუყოვნებლივ აცნობებს პარტნიორებს გამსვლელი პარტნიორის განცხადების შესახებ.¹⁷⁷ პარტნიორის გასვლის დროს გადასაწყვეტია არა მხოლოდ მისი გასვლის საკითხი, არამედ მისი წილის ბედი - უნდა გადაეცეს ის საზოგადოებას, გაუქმდეს თუ განაწილდეს დანარჩენ პარტნიორებზე. პარტნიორთა კრება 30 დღის ვადაში იღებს გადაწყვეტილებას პარტნიორის გასვლისა და წილის გადაცემის თაობა-

¹⁶⁸ იქვე.

¹⁶⁹ *Фатхутдинов Р. С.*, Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика, Москва 2009, с. 33.

¹⁷⁰ 1 ст. 94 ГК РФ, п. 1 ст. 26 Закона об ООО; *Фатхутдинов Р. С.*, Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика, Москва 2009, с. 33.

¹⁷¹ *ბაქაქური/გელტერი/ცერცვაძე/ჯუღელი*, საკორპორაციო სამართალი, სახელმძღვანელო იურისტებისთვის, თბილისი 2019, გვ. 142-144.

¹⁷² *რ. მიგრიაული*, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 52.

¹⁷³ *ნინიძე/ჭანტურია*, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 281.

¹⁷⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 144-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

¹⁷⁵ შედ. იხ. *რ. მიგრიაული*, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 52.

¹⁷⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 144-ე მუხლის მე-3 პუნქტის 1-ლი წინადადება.

¹⁷⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 144-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მე-2 წინადადება.

ზე.¹⁷⁸ ვადის უშედეგოდ გასვლა ითვლება უარად.¹⁷⁹ დირექტორმა დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს გამსვლელ პარტნიორს პარტნიორობის გადანაცვტილება. შეტყობინების ვალდებულება არ არსებობს, თუ პარტნიორმა მონაწილეობა მიიღო გადანაცვტილების მიღების პროცესში. პარტნიორობა კრების მიერ გასვლაზე უარის შემთხვევაში, გამსვლელ პარტნიორს აქვს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება.

პარტნიორობა კრების მიერ გასვლაზე თანხმობის შემთხვევაში, შემდეგი ნაბიჯია საზოგადოებასა და გამსვლელ პარტნიორს შორის წილის სამართლიან ანაზღაურებაზე მოლაპარაკება. ამასთან, ასეთი მოლაპარაკება არ არის საჭირო, თუ შპს-ის წესდებით განსაზღვრულია გამსვლელი პარტნიორის წილის ანაზღაურების საკითხები (მაგალითად, ანაზღაურების ფორმა, ასანაზღაურებელი თანხის ოდენობა, გადახდის ვადები და ა.შ.) და გასული პარტნიორის წილთან დაკავშირებული საკითხები.¹⁸⁰ წესდებით რეგულირების არარსებობის შემთხვევაში, წილის ანაზღაურების საკითხი შპს-ის ხელმძღვანელის კომპეტენციაა. თუ საზოგადოება და გამსვლელი პარტნიორი ვერ მიაღწევენ შეთანხმებას წილის სამართლიანი ანაზღაურების (ფასის) შესახებ, მხარეები ნიშნავენ აუდიტორს ფასის დასადგენად, ხოლო აუდიტორის კანდიდატურაზე შეუთანხმებლობის შემთხვევაში საზოგადოებას ან გამსვლელ პარტნიორს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს აუდიტორს დანიშვნის მოთხოვნით.¹⁸¹ ამასთან, პარტნიორის მიერ გასვლის მოთხოვნით სასამართლოსთვის მიმართვის შემთხვევაში, პარტნიორის გასვლის წინაპირობებთან ერთად, სასამართლო განიხილავს

მოთხოვნას გამსვლელი პარტნიორისთვის წილის ღირებულების ანაზღაურებაზე.¹⁸²

შპს-დან გამსვლელ პარტნიორს წილის ღირებულება უნდა აუნაზღაურდეს კომპენსაციის ოდენობაზე მხარეთა შეთანხმებიდან 15 დღის განმავლობაში, თუ მხარეები სხვა ვადაზე არ შეთანხმებულან, თუმცა არ უნდა აღემატებოდეს აღნიშნული გადანაცვტილების მიღებიდან 9 თვეს.¹⁸³ დამოუკიდებელი აუდიტორისთვის მიმართვის შემთხვევაში, ანაზღაურება უნდა მოხდეს მისი წერილობითი დასკვნის წარდგენიდან 30 დღის განმავლობაში, ხოლო სასამართლოს მიერ ანაზღაურების საკითხის გადანაცვტის შემთხვევაში - სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ ვადაში.¹⁸⁴ წილის ანაზღაურება გასული პარტნიორისთვის გადაცემამდე არის შპს-ის ვალდებულება.¹⁸⁵

პარტნიორის გასვლის პროცედურა სრულდება სამენარმეო რეესტრიდან გამსვლელი პარტნიორის ამოშლით. ამ მიზნით, სამენარმეო რეესტრს განცხადებით შეიძლება მიმართოს გამსვლელმა პარტნიორმა, საზოგადოების დირექტორმა ან სხვა პარტნიორმა. განცხადება გასული პარტნიორის ამოშლის მოთხოვნასთან ერთად, უნდა შეიცავდეს პარტნიორობა წილობრივი მონაწილეობის პროპორციის ცვლილების რეგისტრაციის მოთხოვნასაც.¹⁸⁶

შპს-დან პარტნიორის გასვლის ზემოაღნიშნული პროცედურიდან ცხადია, რომ გასულ პარტნიორს აქვს წილის სამართლიანი ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება,¹⁸⁷ რომელიც მოცულობით, როგორ წესი, მის წილს შეესაბამება.¹⁸⁸

პარტნიორის საზოგადოებიდან გასვლის მთავარი მიზანია პარტნიორული ურთიერთო-

¹⁷⁸ იქვე.

¹⁷⁹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 144-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

¹⁸⁰ რ. მიგრიაული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 57.

¹⁸¹ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 167.

¹⁸² იქვე.

¹⁸³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 145-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

¹⁸⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 144-ე მუხლის მე-8 პუნქტი.

¹⁸⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 145-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

¹⁸⁶ რ. მიგრიაული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 57.

¹⁸⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 144-ე მუხლის მე-7 პუნქტი.

¹⁸⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 18 მაისის განჩინება (საქმე №ას-190-190-2018).

ბის დასრულება,¹⁸⁹ ანუ შპს-ის პარტნიორის სტატუსის შეწყვეტა. ამ თვალსაზრისით, გასვლის უფლება წილის დათმობის უფლების მსგავსია. უფრო მეტიც, გასვლის უფლება შეიძლება განიხილებოდეს როგორც საზოგადოებისთვის წილის დათმობის უფლება. გასვლის შესახებ განაცხადის შეტანა, არსებითად, ნიშნავს წილის გადაცემას საზოგადოებისთვის, რაც იწვევს საზოგადოების ვალდებულებას, გადაიხადოს წილის სამართლიანი ღირებულება.¹⁹⁰ ამასთან, გამსვლელი პარტნიორი უარს ამბობს შპს-სთან დანარჩენ პარტნიორებთან დადებულ გარიგებაზე, რაც სამოქალაქო სამართალში ხელშეკრულებიდან გასვლას ჰგავს. ამ შემთხვევაში, სამოქალაქო კოდექსი გამსვლელი მხარის ნატურით კომპენსაციას ითვალისწინებს, თუმცა არ გამორიცხავს მის ფულად ანაზღაურებასაც.¹⁹¹ ამდენად, წილი შეიძლება ანაზღაურდეს როგორც ფულადი სახით, ისე ნატურით.¹⁹² ამასთან, ანაზღაურება შეიძლება განხორციელდეს პირდაპირი გადაცემის ფორმით, ან შპს-ის სანესდებო კაპიტალის შემცირების საფუძველზე, შენატანის უკან დაბრუნებით.¹⁹³ პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევა, როცა გამსვლელი პარტნიორები შპს-ის წილის სანაცვლოდ განხორციელებულ შენატანებს ითხოვენ.¹⁹⁴

ცხადია, ფულადი ანაზღაურება შპს-ისთვის ნაკლებად პრობლემატურია, ვიდრე ნატურით ანაზღაურება, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ეს შპს-ის საქმიანობისთვის მნიშვნელოვანია და მისი გამსვლელი პარტნიორისთვის გადაცემა საფრთხის ქვეშ აყენებს საზოგადოებას.¹⁹⁵ სწორედ ამიტომ, პრაქტიკაში ჩამოყალიბდა გამსვლელი პარტნიორის წილის ანაზღაურებასთან

დაკავშირებით გარკვეული შეზღუდვები.¹⁹⁶ იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს მოსაზრება, რომ საზოგადოება არაა ვალდებული წილის ანაზღაურების მიზნით, გამსვლელ პარტნიორს დაუბრუნოს წილის სანაცვლოდ განხორციელებული არაფულადი შენატანი.¹⁹⁷

საინტერესოა, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილებით, გამსვლელ პარტნიორს უარი ეთქვა წილის ანაზღაურებაზე საზოგადოების სანესდებო კაპიტალისა და საზოგადოების ქონების აუცილებელი დაცვის მიზნით. სასამართლომ ერთმანეთს დაუპირისპირა შპს-ის პარტნიორის უფლებები და საზოგადოების ინტერესები, რის შედეგადაც დაასკვნა, რომ საზოგადოების ინტერესები მოცემულ შემთხვევაში უპირატესი დაცვის ღირსი იყო, რადგან გამსვლელ პარტნიორს შეეძლო თავისი მოთხოვნა წილის გაყიდვითაც დაეკმაყოფილებინა.¹⁹⁸

2021 წლის კანონით, წილის ანაზღაურებაზე ვრცელდება კაპიტალის დაცვის იგივე წესები, რაც მოქმედებს დივიდენდის განაწილების დროს. კერძოდ, გამსვლელი პარტნიორის წილის ანაზღაურების წინადადების მომზადების დროს, შპს-ის დირექტორმა უნდა გაითვალისწინოს ფინანსური ანგარიშგების მონაცემები. ამასთან, აუცილებელია დირექტორის დასკვნით დადასტურდეს, რომ წილის ანაზღაურების დღიდან მომდევნო კალენდარული წლის განმავლობაში საზოგადოება შეძლებს ვადამოსული ვალდებულებების ჩვეულებრივი ან/და დაგეგმილი საქმიანობის ფარგლებში შესრულებას.¹⁹⁹ თუკი გამსვლელი პარტნიორის მოთხოვნები

¹⁸⁹ რ. მიგრიაული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 51-52.

¹⁹⁰ *Фатхутдинов Р. С., Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика, Москва 2009, с. 33.*

¹⁹¹ რ. მიგრიაული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 52-53.

¹⁹² ქ. ქოქრაშვილი, სამეწარმეო სამართალი. თბილისი 2019, გვ. 208.

¹⁹³ რ. მიგრიაული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 54.

¹⁹⁴ იქვე.

¹⁹⁵ იქვე.

¹⁹⁶ ქ. ქოქრაშვილი, სამეწარმეო სამართალი. თბილისი 2019, გვ. 209.

¹⁹⁷ *ნინიძე/ჭანტურია*, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 282.

¹⁹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 6 მარტის განჩინება (საქმე №3კ/336-02).

¹⁹⁹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 145-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

ვერ დაკმაყოფილდება, გამსვლელ პარტნიორს შეუძლია აღძრას შპს-ის დაშლის სარჩელი.²⁰⁰

შპს-ის წესდება შეიძლება ითვალისწინებდეს გამსვლელი პარტნიორისთვის წილის ანაზღაურების შეზღუდვას. პრაქტიკაში ყველაზე გავრცელებული შეზღუდვებია: 1. გამსვლელი პარტნიორის კომპენსირებისათვის პარტნიორთა გადაწყვეტილების დაწესება; 2. შენატანის უკან დაბრუნების შეზღუდვა; 3. ვადის დაწესება, რომლის განმავლობაშიც პარტნიორს არა აქვს უფლება საზოგადოებიდან გასვლა მოითხოვოს; 4. გამსვლელი პარტნიორის წილის კომპენსირების დაკავშირება გარკვეული ვადის გასვლასთან. კერძოდ, გამსვლელი პარტნიორი გასვლისთანავე კი არ მიიღებს ფულს ან ქონებას, არამედ გასვლიდან, ვთქვათ, 6 თვის შემდეგ.²⁰¹

წილის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ეს საკითხი საზოგადოებისა და გამსვლელი პარტნიორის მოლაპარაკების საგანია, თუ წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი. ზოგადად, ფულადი ანაზღაურების შემთხვევაში, გამსვლელი პარტნიორისათვის გადასახდელი ანაზღაურების ოდენობა მისი წილის ღირებულებას უნდა შეესაბამებოდეს.²⁰² მის გამოსათვლელად შეიძლება გამოყენებული იყოს წილის საბაზრო ან საბალანსო ღირებულებით შეფასება.²⁰³

საყურადღებოა, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ წილის ღირებულება უნდა განისაზღვროს სპეციალისტის მიერ, რომელიც ხელმძღვანელობს არა შენატანის, არამედ – საზოგადოებაში არსებული ქონების ღირებულების შესაბამისად – მატერიალური, არამატერიალური თუ ლიკვიდური აქტივებისა და საზოგადოე-

ბის წინაშე არსებული პასივების გათვალისწინებით. შესაბამისად, პარტნიორის მოთხოვნა წილის ანაზღაურების თაობაზე გამომდინარეობს საზოგადოებიდან გასვლის დროისათვის არსებული ქონების მდგომარეობის საბაზრო ღირებულებიდან.²⁰⁴

2.2.2. შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევა²⁰⁵

შპს-ის პარტნიორის მიერ შენატანის განხორციელების ვალდებულების შეუსრულებლობას შედეგად შეიძლება მოჰყვეს ამ ვალდებულების დამრღვევი პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევა.

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალმა კანონმა ერთმანეთისაგან განასხვავა შპს-ს პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევა (შენატანის შეუტანლობის საფუძველით)²⁰⁶ და შპს-დან პარტნიორის გარიცხვა (სხვა მნიშვნელოვანი საფუძველით)²⁰⁷, მიუხედავად იმისა, რომ შპს-ს წევრობასთან მიმართებაში დგება ერთი და იგივე შედეგი - სამენარმეო რეესტრში პარტნიორთა შემადგენლობიდან ამოშლა (თუმცა განსხვავებულია წილჩამორთმეული და გარიცხული პარტნიორის უფლება-მოვალეობები). შესაბამისად, განსხვავებულია შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევისა და შპს-დან პარტნიორის გარიცხვის საფუძველები და პროცედურები.

კანონის თანახმად, იმ შემთხვევაში, თუ შპს-ის პარტნიორი არ შეიტანს შენატანს დადგენილ ვადაში, შპს-ის ხელმძღვანელ ორგანოს ნაშრომობა უფლება დაინდოს შპს-ის პარტნიო-

²⁰⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მენარმეთა შესახებ კანონის 78-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი; *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 167.

²⁰¹ რ. მიგრაიული, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან პარტნიორის გასვლა, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2013, გვ. 54.

²⁰² იქვე.

²⁰³ *ნინიძე/ჭანტურია*, მენარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 282.

²⁰⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 18 მაისის განჩინება (საქმე №ას-190-190-2018).

²⁰⁵ მოცემული საკითხის შედარებითი (მათ შორის ისტორიული) სამართლებრივი ანალიზი დეტალურად მოცემულია სტატიაში: ე. ფიფია, პარტნიორის მონაწილეობა შპს-ის კაპიტალში: შედარებითი სამართლებრივი ანალიზი, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 3/2022, გვ. 48-73.

²⁰⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლი.

²⁰⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლი.

რისათვის წილის ჩამორთმევის პროცესი.²⁰⁸ წილის ჩამორთმევის გზით პარტნიორის შპს-დან განდევნა არის შპს-ის უფლება. შენატანის ვადაში შეუტანლობა ავტომატურად არ იწვევს პარტნიორისთვის წილის ჩამორთმევას.²⁰⁹ შპს-ს პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცესი იწყება ამ პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცესის დაწყების შესახებ შეტყობინების გაგზავნით.²¹⁰ შეტყობინებაში ხელმძღვანელმა ორგანომ პარტნიორს უნდა განუთხროს შენატანის შეტანის მინიმუმ 30 დღიანი დამატებითი ვადა.²¹¹ პარტნიორის მიერ დამატებითი ვადის დარღვევის შემთხვევაში, ხელმძღვანელი ორგანოს მიერ მას ეგზავნება წერილობითი შეტყობინება მის მიერ წილის დაკარგვის შესახებ.²¹²

2021 წლის კანონის მიხედვით, როგორც ვხედავთ, შპს-ს პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცედურის დაწყებისა და დასრულების უფლებამოსილება აქვს შპს-ის ხელმძღვანელ ორგანოს. კანონის თანახმად, განსხვავებით პარტნიორის გარიცხვის შემთხვევისა, შპს-ის პარტნიორები არ იღებენ გადაწყვეტილებას შენატანის შეუტანლობის საფუძველით პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევასთან დაკავშირებით.²¹³ „სამეწარმეო საზოგადოებათა სტანდარტული წესდებების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2021 წლის 29 ნოემბრის №791 ბრძანებით დამტკიცებული „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების სტანდარტული წესდებით“ ასევე არ წესრიგდება შენატანის განუხორციელებლობის საფუძველით წილის ჩამორთმევასთან დაკავშირებული ურთიერთობები. მაგრამ პარტნიორთა კრების მიერ პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის თაობაზე გადაწყვეტილების

მიღებისა და მის საფუძველზე ხელმძღვანელი ორგანოს მიერ შესაბამისი შეტყობინებების გაგზავნის შემთხვევაში, პარტნიორისათვის ვალდებულებას წარმოშობს არა კრების გადაწყვეტილება, არამედ კრების ოქმების საფუძველზე ხელმძღვანელი ორგანოს მიერ გაგზავნილი შეტყობინებები.

საყურადღებოა, რომ 2021 წლის კანონით საბოლოოდ განტკიცდა, რომ შენატანის შეუტანლობის საფუძველით შპს-ის პარტნიორისათვის წილის ჩამორთმევის პროცედურაში სასამართლოსათვის მიმართვა არ არის სავალდებულო. ამით, მოცემული პროცედურა ასევე განსხვავდება მნიშვნელოვანი საფუძველით პარტნიორის შპს-დან გარიცხვის პროცედურისაგან, როდესაც პარტნიორის გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილებას ჯერ იღებს პარტნიორთა კრება, ხოლო შემდეგ - სასამართლო შპს-ის სარჩელის საფუძველზე.²¹⁴ თუმცა, ცხადია, შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის ჩამორთმევა შეიძლება გახდეს სასამართლო დავის საგანი, თუ პარტნიორი, რომელმაც ჩამორთმევის შედეგად შპს-ში დაკარგა წილი, მიმართავს სასამართლოს შესაბამისი სარჩელით.

2021 წლის კანონმა კიდევ ერთ მნიშვნელოვან საკითხს მოჰფინა ნათელი. კერძოდ, 2021 წლის კანონის მიხედვით, შენატანის შეუტანლობის საფუძველით წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში პარტნიორი კარგავს ნაწილობრივ განხორციელებულ შენატანს და შეუტანელ შენატანთან დაკავშირებული მოთხოვნები ძალაში რჩება.²¹⁵ ეს დანაწესი კრედიტორების დაცვის მიზნიდან გამომდინარეობს, ვინაიდან წილის ჩამორთმევით საზოგადოების დანაკლისი შეუტანელი შენატანიდან გამომდინარე არ აღმოფხვრილა.²¹⁶ ამ დანაწესით წერტილი დაესვა კი-

²⁰⁸ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

²⁰⁹ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 159.

²¹⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

²¹¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

²¹² საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²¹³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 126-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

²¹⁴ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლი.

²¹⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²¹⁶ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 159-160.

თხვას იმასთან დაკავშირებით, მიეცემა თუ არა წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში პარტნიორს წილის კომპენსაცია და დაუბრუნდება თუ არა მას ნაწილობრივ შესრულებული შენატანი. განსხვავებული მდგომარეობაა, როდესაც პარტნიორის გარიცხვა ხდება მნიშვნელოვანი საფუძვლით, როდესაც გარიცხულ პარტნიორს უნდა მიეცეს წილის სამართიანი ფასი.²¹⁷

2021 წლის კანონმა ასევე ცალსახად დაადგინა, რომ შენატანის შეუტანლობის საფუძვლით წილის ჩამორთმევის შემთხვევაში პარტნიორი კარგავს წილთან დაკავშირებულ უფლებებს.²¹⁸ წილის ჩამორთმევის შემდეგ, როგორც აღინიშნა, ძალაში რჩება შეუტანელ შენატანთან დაკავშირებული მოთხოვნები. აღნიშნული ნიშნავს, რომ საზოგადოებას შეუძლია სასამართლო წესით მოითხოვოს ის ფულადი დანაკლისი, რაც მიაღწა შენატანის განუხორციელებლობის შედეგად.²¹⁹

2021 წლის კანონის სიახლეს წარმოადგენს შპს-ს პარტნიორის მიერ შენატანის განხორციელების ვადის გადაცილებისათვის ფულადი სანქციის დაკისრება. კანონის თანახმად, თუ შპს-ს წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ვადა გადაცილებული შენატანის ღირებულებას ერიცხება ამ ვადის გადაცილების წლიური პროცენტი საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ შესაბამისი პერიოდისთვის დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთის ორმაგი ოდენობით.²²⁰ „სამეწარმეო საზოგადოებათა სტანდარტული წესდებების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2021 წლის 29 ნოემბრის №791 ბრძანებით დამტკიცებული „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების სტანდარტული წესდებით“ სხვა რამ არ არის დადგენილი. საჭიროა აღინიშნოს, რომ მოცემული სანქცია კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს კანონმდებლის მკაცრ მიდგომას შპს-ს პარტნიორისადმი, რო-

მელმაც განსაზღვრულ ვადაში არ შეასრულა შენატანის შეტანის ვალდებულება.

მიგვაჩნია, რომ 2021 წლის კანონი ზედმეტად მკაცრია იმ შემთხვევაში, როდესაც პარტნიორის მიერ შენატანების შეტანილი ნაწილი შეუტანელ ნაწილს მნიშვნელოვნად აღემატება. მაგალითად, თუ პარტნიორმა შეიტანა შენატანების 99% და არ შეიტანა 1%, იგი მთლიანად კარგავს წილს და 99%-ით შეტანილ შენატანებს და მას დამატებით ეკისრება 1%-ით შეუტანელი შენატანების გადახდა. ამასთან დაკავშირებით, მიზანშეწონილია შემოღებულ იქნეს წესი, რომლის მიხედვით პარტნიორს ჩამოერთმევა შეუტანელი შენატანის პროპორციული წილი, იგი არ დაკარგავს განხორციელებულ შენატანს და შესაბამის უფლებებს, მაგრამ დამატებით დაეკისრება შეუტანელი შენატანი.

შენატანის შეუტანლობის შემთხვევაში წილის ჩამორთმევის შედეგად, პარტნიორისათვის ჩამორთმეული წილი გადადის შპს-ის საკუთრებაში.²²¹ შპს-ს შეუძლია, ნებისმიერი ფორმით, გაასხვისოს ჩამორთმეული წილი, მათ შორის: დანარჩენი პარტნიორების შენატანებით შეავსოს დეფიციტი, ან ახალ პარტნიორს გადასცეს იგი.²²² ჩამორთმეული წილის განკარგვა განხორციელდება პარტნიორთა გადაწყვეტილების საფუძველზე.

2.2.3. შპს-ის პარტნიორის საზოგადოებიდან გარიცხვა

შპს-სთან პარტნიორის ურთიერთობის განწყვეტის ერთ-ერთი ფორმაა პარტნიორის საზოგადოებიდან გარიცხვა. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს 1994 წლის კანონი პირდაპირ არ ითვალისწინებდა პარტნიორის გარიცხვის შესაძლებლობას. თუმცა პარტნიორობის იძულებითი შეწყვეტის ეს ინსტრუმენტი იურისპრუდენციის მიერ ადრე შემუშავდა და არც ლიტერატურაში

²¹⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლი, მე-8 პუნქტი.

²¹⁸ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²¹⁹ ბურდული / მახარობლიშვილი / თოხაძე / ზუბიტაშვილი / ალადაშვილი / მაღრაძე / ეგნატაშვილი, საკორპორაციო სამართალი, თბილისი 2021, გვ. 349.

²²⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

²²¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 139-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²²² ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 159-160.

დამდგარა კითხვის ნიშნის ქვეშ. მართალია, პარტნიორთა კრებისა და სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე საქართველოში პარტნიორის გარიცხვა ხორციელდებოდა, მაგრამ პრეცედენტული სამართლის არარსებობის პირობებში სასამართლოები გადაწყვეტილებებს საკმარისად შებოჭილად იღებდნენ. შესაბამისად, 2021 წლის კანონით მოწესრიგდა პარტნიორის გარიცხვის საფუძველები და პროცედურები.

2.2.3.1. შპს-ის პარტნიორის გარიცხვის საფუძველები

შპს-ის პარტნიორები იღებენ ვალდებულებას განახორციელონ საერთო სამენარმეო საქმიანობა, რომლის მიზანია მოგების მიღება, სადაც ერთობლივი საქმიანობის ქონებრივი შედეგები იზოლირებულია იურიდიული პირის სახით. თითოეული პარტნიორის ქმედება (მოქმედება და უმოქმედობა), უპირველეს ყოვლისა, ხმის მიცემა, იწვევს გარკვეულ შედეგებს საზოგადოებისთვის, ე.ი. ყველასათვის.²²³ ამავდროულად, მონაწილეს ეკისრება საზოგადოებისადმი ერთგულების მოვალეობა, ანუ ის ვალდებულია ხელი შეუწყოს საზოგადოების მიზნის მიღწევას და თავი შეიკავოს ქმედებებისგან, რომლებმაც შეიძლება ზიანი მიაყენოს საზოგადოებას, თუნდაც ეს იყოს მის პირად ინტერესებში.²²⁴ მაშასადამე, თუ ერთ-ერთი პარტნიორის ქმედება საფრთხეს უქმნის შპს-ს მიზნის მიღწევას, დანარჩენ პარტნიორებს წარმოეშობათ მოვალეობა, დაიცვან საზოგადოება ამ საფრთხისგან. სწორედ ამ მოვალეობის შესრულებას ემსახურება პარტნიორის შპს-დან გარიცხვის უფლება.²²⁵

პარტნიორის გარიცხვა არის შპს-ის ინტერესებისა და დანარჩენ პარტნიორთა უფლებების დაცვის სპეციალური საშუალება, რომელიც წარმოადგენს სამენარმეო სამართლებრივი ურთიერთობების, როგორც *sui generis* კონცეფციის ლოგიკურ გაგრძელებას (თუმცა ასევე დგინდება მისი სამოქალაქო სამართლებრივი ბუნება).²²⁶ პარტნიორის გარიცხვის უფლება არის საზოგადოების დაფუძნებიდან გამომდინარე პარტნიორთა დამატებითი უფლება. მაშასადამე, ეს უფლება არის შპს-ის პარტნიორთა კრების კომპეტენცია.²²⁷

პარტნიორის გარიცხვა შეიძლება ჩაითვალოს სანქციად საზოგადოების ინტერესების შესაბამისად მოქმედების მოვალეობის დარღვევისთვის. აქვე, იბადება კითხვა იმის შესახებ, თუ რა წინაპირობები უნდა არსებობდეს აღნიშნული სანქციის გამოსაყენებლად. ცხადია, ვალდებულების ყოველი დარღვევა არ შეიძლება გახდეს პარტნიორის შპს-დან გარიცხვის საფუძველი.

აშშ-ში გარიცხვის მატერიალურ წინაპირობას წარმოადგენს პარტნიორის მიერ ფიდუციური მოვალეობის დარღვევა.²²⁸ ფიდუციურ მოვალეობებში შედის გულმოდგინების (ზრუნვის) და ერთგულების მოვალეობები,²²⁹ რომელთა მთავარი არსი პარტნიორის საზოგადოების საუკეთესო ინტერესისადმი პირადი ინტერესის დაქვემდებარებაა.²³⁰ ამდენად, პარტნიორის მიერ ფიდუციური მოვალეობის დარღვევა ყოველთვის ნიშნავს საზოგადოების ინტერესების საწინააღმდეგო ქმედებას. მიუხედავად ამისა, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, ცალკე უნდა შეფასდეს პარტნიორის ქმედების შედეგად დამდგარი ზიანი.²³¹ პარტნიორის მიერ ფიდუციური

²²³ Кузнецов А. А., Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью, Москва 2014, с. 36.

²²⁴ რ. მიგრიაული, სამენარმეო სამართლის მოკლე სახელმძღვანელო, თბილისი 2021, 182.

²²⁵ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 172.

²²⁶ Кузнецов А. А., Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью, Москва 2014, с. 31.

²²⁷ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო

სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 172.

²²⁸ იქვე, გვ. 165.

²²⁹ ბურდული/ჩიტაშვილი, მნიშვნელოვანი საფუძვლით პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 09/2020, გვ. 13.

²³⁰ იქვე.

²³¹ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო

მოვალეობის დარღვევის შეფასებისას მოწმდება როგორც პარტნიორის ქმედების საფუძველი, ისე ამ ქმედების სისწორე და შედეგი.²³²

საქართველოს სამეწარმეო სამართლის თანახმად, პარტნიორი შეიძლება გაირიცხოს შპს-დან მხოლოდ მნიშვნელოვანი საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში, რომელიც, საერთო შეფასების საფუძველზე, ყველა შესაბამისი გარემოების გათვალისწინებით, საზოგადოებაში მის შემდგომ წევრობას შეუძლებელს ხდის ან საზოგადოების მიზნის მიღწევას სერიოზულ საფრთხეს უქმნის.²³³ „მნიშვნელოვანი საფუძველი“ არის განუსაზღვრელი სამართლებრივი ტერმინი, რომელიც საჭიროა შეივსოს შიდაკორპორაციული რეგულაციებითა და სასამართლო პრაქტიკით.

„მეწარმეთა შესახებ“ ძველი კანონის მოქმედების პირობებში, პარტნიორის გარიცხვასთან დაკავშირებით, სასამართლო პრაქტიკით განვითარდა მიდგომა, რომლის თანახმადაც, გარიცხვის უფლების მართლზომიერი გამოყენებისთვის, საჭიროა დადგინდეს პარტნიორის მიერ საზოგადოების წინაშე ნაკისრი ვალდებულების დარღვევა, კონკრეტულად კი საზოგადოების მიზნის შელახვა, რის შედეგადაც შეუძლებელია პარტნიორული ურთიერთობის შენარჩუნება, საზოგადოებისთვის ზიანის მიყენება, დაბოლოს, ამ ორ წინაპირობას შორის მიზეზობრივი კავშირი.²³⁴

2021 წლის კანონი მნიშვნელოვანი საფუძვლის კრიტერიუმებად ადგენს პარტნიორის მიერ შპს-ის ინტერესებისთვის მნიშვნელოვნად საზიანო ქმედების ჩადენას ან შპს-ის შემდგომი საქმიანობისთვის მისი პარტნიორად დარჩენის სა-

ზიანოებას.²³⁵ გარიცხვის მნიშვნელოვანი საფუძვლისთვის ზიანის დადგომა ამისთვის აუცილებელი არ არის.²³⁶

გერმანიის კანონმდებლობა პირდაპირ არ ითვალისწინებს პარტნიორის გარიცხვის შესაძლებლობას (გარდა კადუცირებისა). შპს-დან გარიცხვის უფლების დადგენა მოხდა სასამართლო პრაქტიკით.²³⁷ გერმანიაში, მნიშვნელოვანი საფუძველი წარმოადგენს პარტნიორის გარიცხვის მატერიალურ წინაპირობას, რაც მოიცავს პარტნიორის პიროვნული ფაქტორების ფართო სპექტრს. ამდენად, ის ბევრად უფრო ფართოა, ვიდრე აშშ-ის ფიდუციური მოვალეობის დარღვევის კონცეფცია.²³⁸ შპს-ის პარტნიორის გარიცხვა მნიშვნელოვანი საფუძვლის არსებობისას, შესაძლებელია პარტნიორის წილის იძულებითი დათმობით (*Einziehung*).²³⁹ მნიშვნელოვანი საფუძველით გარიცხვას მკაცრად აფასებს სასამართლო. გერმანიაში, შპს-დან პარტნიორის გარიცხვის ტესტი ასე გამოიყურება: 1. მნიშვნელოვანი საფუძვლის არსებობა; 2. საერთო შეფასება; 3. უფრო მსუბუქი საშუალების არარსებობა.²⁴⁰

გერმანიაში, მნიშვნელოვანი საფუძველით პარტნიორის გარიცხვისას, განასხვავებენ პარტნიორის პიროვნებიდან გამომდინარე გარიცხვის საფუძველებსა და პარტნიორის ქმედებასთან დაკავშირებული გარიცხვის საფუძველებს. პარტნიორის პიროვნებიდან გამომდინარე გარიცხვის საფუძველი შეიძლება იყოს მუდმივი სერიოზული ავადმყოფობა, სანდოობის ან კრედიტუნარიანობის ნაკლებობა, მოუწესრიგებელი ფინანსური გარემოებებით წილის ჩამორთმევა (თუნდაც ჩამორთმევა განხორციელდეს

სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 167.

²³² იქვე.

²³³ *ნინიძე/ჭანტურია*, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 285.

²³⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №ას-201-201-2018).

²³⁵ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 143-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

²³⁶ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 165.

²³⁷ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 172.

²³⁸ *Hugh T. S. Jr., Withdrawal and Expulsion in Germany: A Comparative Perspective on the Close Corporation Problem*, Michigan Journal of International Law, 1 (15)/1993, p. 135.

²³⁹ კ. შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 449.

²⁴⁰ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 164.

თანაპარტნიორის მიერ), აუცილებელი პროფესიული კვალიფიკაციის დაკარგვა, ასევე, ერთგული თანამშრომლობის შეუძლებლობა.²⁴¹ პარტნიორის ქმედებასთან დაკავშირებული გარიცხვის საფუძვლებს შორის კი შეიძლება იყოს პარტნიორის მიერ მოვალეობის მრავალი უმნიშვნელო ან განსაკუთრებით სერიოზული დარღვევა, პარტნიორთა უთანხმოება, არასწორი ცილისმწამებლური ბრალდებები თანაპარტნიორების მიმართ, პარტნიორის ქმედება, რომელიც საზიანოა საზოგადოებისთვის, კონკურენციის აკრძალვის მნიშვნელოვანი დარღვევა, ნასამართლობის დამალვა, კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება, კრიმინალური ქმედებები, ნდობის ურთიერთობის სერიოზული დარღვევა და სხვა.²⁴²

თუ არსებობს პარტნიორის გარიცხვის მნიშვნელოვანი საფუძველი, შესაბამისი ინდივიდუალური შემთხვევის კონკრეტული გარემოებები უნდა დაექვემდებაროს საერთო შეფასებას. ამასთან, ცალკეული საქმის ყველა შესაბამისი გარემოება უნდა შეფასდეს, ერთი მხრივ, შესაბამისი პარტნიორის უფლებისა და, მეორე მხრივ, საზოგადოების ან სხვა პარტნიორების ინტერესების გათვალისწინებით.²⁴³ საერთო შეფასების კონტექსტში, საჭიროა ასევე იმის განხილვა, ახდენს თუ არა გასარიცხი პარტნიორის ბრალეულობა გავლენას გარიცხვის მართლზომიერებაზე. გარიცხვა ლეგიტიმურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ გარიცხული პარტნიორი უპირატესად დამნაშავეა.²⁴⁴ აღსანიშნავია, რომ გერმანიის სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, გარიცხვის ფაქტობრივი წინაპირობა არ არის არც მოვალეობის დარღვევა და არც ბრალი შესაბამისი პარტნიორის მხრიდან. მხოლოდ საჭიროა მნიშვნელოვანი საფუძველი რაც

ამ პარტნიორის დარჩენას შპს-ში მიუღებლად აქცევს და ეჭვქვეშ აყენებს კომპანიის საქმიანობის გაგრძელების შესაძლებლობას.²⁴⁵

ზოგადად აღიარებულია, რომ პარტნიორის გარიცხვა უნდა იყოს *ultima ratio*. თუ არსებობს კონფლიქტის მოსაგვარებლად უფრო მსუბუქი საშუალება, სწორედ ის უნდა იყოს გამოყენებული.²⁴⁶ საქართველოშიც იგივე მიდგომაა განმტკიცებული - შპს-დან პარტნიორის გარიცხვა უკიდურესი ღონისძიებაა და ის მხოლოდ მაშინ უნდა იყოს გამოყენებული, როცა აშკარაა, რომ გასარიცხ პარტნიორთან ერთად შპს-ში საქმიანობის გაგრძელება შეუძლებელია.²⁴⁷ საინტერესოა, რომ აშშ-ის სასამართლოები პარტნიორის გარიცხვის შეფასების დროს გამოიყენებენ არა ერთობლივი საქმიანობის „შეუძლებლობის“, არამედ „გონივრულად არაპრაქტიკულობის“ კრიტერიუმს.²⁴⁸

ამდენად, პარტნიორის გარიცხვის მატერიალურ საფუძველს წარმოადგენს პარტნიორის მიერ შპს-ის წინაშე აღებული მოვალეობის დარღვევა. პარტნიორის საზოგადოებიდან გარიცხვის საფუძველი ვერ იქნება მის მიერ ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა, რომელიც არ არის მიმართული საზოგადოების ინტერესების წინააღმდეგ.²⁴⁹

პარტნიორსა და საზოგადოებას შორის კონფლიქტის მოგვარების მეორე ალტერნატივას წარმოადგენს შპს-ის მოშლა (ლიკვიდაცია). საზოგადოების ლიკვიდაციის შემდეგ, დანარჩენ პარტნიორებს აქვთ საშუალება დამოუკიდებლად, გასარიცხი პარტნიორის გარეშე დააფუძნონ ახალი საზოგადოება. ამდენად, უნდა ჩავთვალოთ, რომ ერთ-ერთი პარტნიორის გარიცხვა შპს-ის პარტნიორთა უფლებაა და არა ვალდებულება.²⁵⁰

²⁴¹ *Stefanink/Punte*, Der Ausschluss eines Gesellschafters aus der GmbH, GWR 2018, s. 405.

²⁴² იქვე.

²⁴³ იქვე.

²⁴⁴ BGH v. 20.6.1983 – II ZR 237/82 = GmbHR 1984, 74;

²⁴⁵ *Stefanink/Punte*, Der Ausschluss eines Gesellschafters aus der GmbH, GWR 2018, s. 404.

²⁴⁶ *Wanner-Laufer U.*, Einstweiliger Rechtsschutz des GmbH-Gesellschafters bei Zwangseinziehung seiner Anteile, NJW 2021, s. 1144.

²⁴⁷ *ნინიძე/ჭანტურია*, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი, თბილისი 2002, გვ. 285.

²⁴⁸ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 170.

²⁴⁹ იქვე.

²⁵⁰ *Кузнецов А. А.*, Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью, Москва 2014, с. 13; ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო

შპს იქმნება პარტნიორთა მიერ სადამფუძნებლო ხელშეკრულების (წესდების) გაფორმების გზით. შესაბამისად, ვინაიდან შპს-ის პარტნიორთა შორის გრძელვადიანი სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა ხელშეკრულების საფუძველზე, პარტნიორის შპს-დან გარიცხვა არსებითად არის გრძელვადიანი ხელშეკრულების მოშლის განსაკუთრებული შემთხვევა.²⁵¹

ზოგადად, ხელშეკრულების მოშლის წინაპირობას წარმოადგენს ვალდებულების დარღვევა.²⁵² განსახილველ შემთხვევაში, ხელშეკრულების საგანს წარმოადგენს საერთო მიზნის მიღწევა. კეთდება აქცენტი იმ ფაქტზე, რომ პარტნიორობის ხელშეკრულების გაფორმებით, თითოეული მხარე ეყრდნობა სხვა პარტნიორთა ქმედებებს საერთო მიზნის მისაღწევად.²⁵³ შესაბამისად, მოვალეობის შეუსრულებლობა ან არასათანადო შესრულება, რაც ართულებს ან შეუძლებელს ხდის საერთო მიზნის მიღწევას, ისევე როგორც რომელიმე მონაწილის მიერ მის მიღწევაში ხელის შეშლა, ამ შემთხვევაში ხელშეკრულების მნიშვნელოვან დარღვევად უნდა შეფასდეს.²⁵⁴

გერმანულ სამართალში გარიცხვის უფლება განიხილება, როგორც ორი ძირითადი პრინციპის შედეგი, რომელთაგან ერთი არის პარტნიორის ერთგულების მოვალეობა, ხოლო მეორე - BGB § 314 მუხლით დადგენილი მნიშვნელოვანი საფუძველით სამართლებრივი ურთიერთობის შეწყვეტის უფლება.²⁵⁵ ასევე, იურიდიული ლიტერატურის ნაწილი გარიცხვის უფლების არსებობას ასაბუთებს § 737 BGB და § 140 HGB დებულებების ანალოგიით.²⁵⁶

საქართველოში, სასამართლოები ეყრდნობიან სამოქალაქო კოდექსის 399-ე მუხლს, რომელიც

ითვალისწინებს, მნიშვნელოვანი საფუძვლის არსებობისას, ხანგრძლივი სახელშეკრულებო სამართლებრივი ურთიერთობის მოშლის შესაძლებლობას.²⁵⁷

აქვე საინტერესოა, აუცილებელია თუ არა გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე დამრღვევი პარტნიორისთვის გაფრთხილების გაგზავნა. 2021 წლის კანონის თანახმად, გარიცხვის დამატებითი წინაპირობაა დირექტორის მიერ გასარიცხი პარტნიორის წერილობით გაფრთხილებით საზიანო ქმედებების შეწყვეტის მოთხოვნა.²⁵⁸ ამავე მიდგომას იზიარებს აშშ-ს სასამართლო პრაქტიკა.²⁵⁹

2.2.3.2. გარიცხული პარტნიორის წილის კომპენსაცია

შპს-ს პარტნიორის გარიცხვის შემთხვევაში, დგება გარიცხული პარტნიორისათვის ჩამორთმეული წილის კომპენსაციის საკითხი.

შპს-დან პარტნიორის გარიცხვა მნიშვნელოვანი საფუძველით (შენატანის შეუტანლობის გამო წილის ჩამორთმევისგან განსხვავებით) არ გულისხმობს მისთვის წილის ღირებულების ანაზღაურების უფლების ჩამორთმევას. 2021 წლის კანონის თანახმად, მას უფლება აქვს მიიღოს წილის სამართლიანი ფასი.²⁶⁰

გარიცხული პარტნიორის წილის ფასის ანაზღაურების ფორმისა და მოცულობის მიმართ გამოიყენება იგივე წესები, რაც შპს-დან გასული პარტნიორის წილის კომპენსაციის შემთხვევაში. კერძოდ, წილის ფასის ანაზღაურება შეიძლება განხორციელდეს ფულადი სახით ან ნატურით. თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საზოგადო

სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 172.

²⁵¹ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 175.

²⁵² Кузнецов А. А., Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью, Москва 2014, с. 47.

²⁵³ იქვე, გვ. 48.

²⁵⁴ იქვე.

²⁵⁵ Stefanink/Punte, Der Ausschluss eines Gesellschafters aus der GmbH, GWR 2018, s. 404.

²⁵⁶ იქვე.

²⁵⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №ას-201-201-2018).

²⁵⁸ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 143-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

²⁵⁹ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 175.

²⁶⁰ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 143-ე მუხლის მე-8 პუნქტი.

დოება ვალდებულია პარტნიორს დაუბრუნოს მის მიერ განხორციელებული შენატანი.²⁶¹

შპს-ის კაპიტალის დაცვის მიზნით, ანაზღაურება უნდა მოხდეს დივიდენდის განაწილებისთვის დადგენილ ფარგლებში.²⁶² ამ პირობის დაუცველობა იწვევს გარიცხვის შესახებ პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილების ბათილობას.²⁶³

გერმანიაშიც, პარტნიორს საზოგადოების მიმართ აქვს წილის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. გარიცხული პარტნიორის კომპენსაციის დაანგარიშება ხდება საბაზრო ღირებულების მიხედვით, რომელიც საზოგადოების „ნამდვილი“ და „რეალური“ ღირებულებით დგინდება.²⁶⁴

შპს-ის წესდებით ხშირად განისაზღვრება შეზღუდვები წილის კომპენსაციის ოდენობასა და გადახდის ფორმასთან დაკავშირებით. როგორც წესი, ასეთი შეზღუდვების მიზანია გარიცხული პარტნიორისათვის წილის ღირებულების ანაზღაურების გამარტივება და შპს-ის ლიკვიდურობის დაცვა.²⁶⁵

იმ შემთხვევაში, თუ გარიცხული პარტნიორისთვის წილის ღირებულების ანაზღაურება ვერ განხორციელდება 2021 წლის კანონის 143-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით, გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილების მიმღები პარტნიორები ვალდებული არიან უზრუნველყონ საზოგადოების მიერ გარიცხული პარტნიორის მიმართ ვალდებულების შესრულება,²⁶⁶ რაც გამომდინარეობს კეთილსინდისიერებისა და ერთგულების პრინციპიდან.²⁶⁷ ეს კი იმას ნიშნავს, რომ აუცილებლობის შემთხვევაში, პარტნიორები ვალდებული არიან, თავიანთი წილების პროპორციულად, აღჭურვილ საზოგადოება გარიცხული პარტნიორის წილის ღირებულების ასანაზღაურებლად საჭირო სახსრებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათ უნდა მიიღონ გადაწყვეტილება შპს-ის დაშლის შესახებ. დაშლის შემთხვევაში, ვინაიდან გარიცხული პარტნიორის მიმართ ვალდებულება ვერ შესრულდა, მას შეუძლია, წილის ღირებულება პირადად პარტნიორებისგან მოითხოვოს.²⁶⁸

2.2.3.3. გარიცხვისა და წილის კომპენსაციის პროცედურა

შპს-ის პარტნიორის გარიცხვის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილი ორგანოა პარტნიორთა კრება. პარტნიორთა კრებაზე გადაწყვეტილება მიიღება კენჭისყრაში მონაწილეთა ხმების უმრავლესობით, მაგრამ არანაკლებ შპს-ის იმ წილების საერთო ოდენობის ნახევრისა, რაც იძლევა ამ საკითხზე კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლებას.²⁶⁹

2021 წლის კანონის თავდაპირველ ვერსიაში, პარტნიორების მიერ გარიცხვის უფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილების მიზნით, გასარიცხ პარტნიორს შეეძლო კენჭისყრაში მონაწილეობა, რითაც პრაქტიკაში მინორიტარი პარტნიორების მიერ მაჟორიტარი პარტნიორების გარიცხვა შეუძლებელი იქნებოდა.²⁷⁰ თუმცა საქართველოს პარლამენტმა არ მიიღო ეს დებულება და 2021 წლის კანონის ამჟამად მოქმედი ვერსიის თანახმად, გასარიცხ პარტნიორს არ აქვს ხმის უფლება. ამასთან, თუ შპს-ის მხოლოდ ორი პარტნიორი ჰყავს, ასეთ, შემთხ-

²⁶¹ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 177.

²⁶² ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 164.

²⁶³ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 39-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ზ“ ქვეპუნქტი.

²⁶⁴ კ. შეფერი, საზოგადოებათა სამართალი, თბილისი 2019, გვ. 151-154.

²⁶⁵ იქვე.

²⁶⁶ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 164-165.

²⁶⁷ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 34-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

²⁶⁸ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 165.

²⁶⁹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 143-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²⁷⁰ ჯუღელი/გიგუაშვილი, განმარტებები „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 165.

ვევაშიც გასარიცხ პარტნიორს ერთმევა ხმის უფლება.²⁷¹

პარტნიორთა კრების გადაწყვეტილება პარტნიორის გარიცხვის მხოლოდ პირველი ნაბიჯია. გადაწყვეტილება არის საზოგადოების მიერ სასამართლოსთვის პარტნიორის გარიცხვის სარჩელით მიმართვის საფუძველი. ამდენად, გარიცხვის სამართლებრივი საფუძველია სასამართლოს გადაწყვეტილება.²⁷²

პარტნიორის გარიცხვის დავაში საზოგადოება გამოდის მოსარჩელის სახით, ხოლო გასარიცხი პარტნიორი მოპასუხეა. გარიცხვის სარჩელი შეაქვს შპს-ის დირექტორს, პარტნიორთა კრების შესაბამისი გადაწყვეტილების საფუძველზე. 2021 წლის კანონის მიღებამდე, გარიცხვის სასარჩელო წარმოების აუცილებლობა დადგენილი იყო საქართველოს სასამართლო პრაქტიკით.²⁷³

გარიცხვაზე სარჩელის შეტანის დროს, მნიშვნელოვანია დავის საგნის სწორი განსაზღვრა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, პარტნიორის გარიცხვის დავის საგანია პარტნიორის გარიცხვის კანონიერება. ამდენად, ის არაქონებრივ დავას წარმოადგენს.²⁷⁴ ამასთან, ვინაიდან პარტნიორის გარიცხვის გადაწყვეტილების მიღება პარტნიორთა კრების კომპეტენციაა, სასამართლო ამონებებს მხოლოდ პარტნიორთა კრების შესაბამისი გადაწყვეტილების ნამდვილობას, ანუ რამდენად დაცულია კანონმდებლობითა და წესდებით განსაზღვრული პროცედურები.²⁷⁵

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ 2021 წლის კანონის მიხედვით, სასამართლოს შეუძლია შპს-ის მოთხოვნით გასარიცხ პარტნიორს შეუჩეროს წილიდან გამომდინარე არაქონებრი-

ვი უფლებები,²⁷⁶ ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ გასარიცხი პარტნიორი ამავდროულად შპს-ის დირექტორია, წესდება შესაძლოა ითვალისწინებდეს ხელმძღვანელობითი უფლებამოსილების შეჩერებასაც.²⁷⁷

საინტერესოა, რა ხდება მაშინ, როცა გასარიცხი პარტნიორი სასამართლოში გარიცხვაზე საქმის განხილვის დასრულებამდე, გაასხვისებს საკუთარ წილს? საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ საქმეზე მსჯელობიდან გამომდინარე, ასეთ შემთხვევაში, პარტნიორის გარიცხვის საკითხი იხსნება. გასარიცხი პარტნიორის წილის შემძენი კეთილსინდისიერი შემძენია, რადგან პარტნიორი გარიცხულად არ ითვლება გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლამდე.²⁷⁸

გარიცხვის ზემოაღნიშნული პროცედურის დასრულების შემდეგ, გარიცხული პარტნიორის წილი შპს-ის საკუთრებაში გადადის, რის შემდეგაც იგი შესაძლოა, გაუქმდეს, კვლავ განთავსდეს, ან პროპორციულად განაწილდეს დარჩენილ პარტნიორებზე.²⁷⁹

აშშ-შიც საქართველოს მსგავსადაა მოწესრიგებული პარტნიორის გარიცხვის საკითხი. კერძოდ, RULLCA-ს თანახმად, პარტნიორის გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად საჭიროა ხმათა უმრავლესობა. პარტნიორის საზოგადოებიდან გარიცხვა ხორციელდება საზოგადოების სარჩელის საფუძველზე მიღებული სასამართლოს ბრძანებით. RULLCA-ში განსაზღვრულია პარტნიორის გარიცხვის შემდეგი საფუძვლები: (1) პარტნიორის მართლწინააღმდეგო საქმიანობა, რამაც გავლენა მოახდინა ან შეიძლება მოახდინოს საზოგადოების ინტერესებზე; (2) პარტნიორის მიერ განზრახ ან არაე-

²⁷¹ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 143-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²⁷² *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 165.

²⁷³ *ნ. ზუბიტაშვილი*, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 178.

²⁷⁴ იქვე.

²⁷⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 25 აპრილის განჩინება (საქმე №ას-1203-2018).

²⁷⁶ საქართველოს 2021 წლის 02 აგვისტოს მეწარმეთა შესახებ კანონის 143-ე მუხლის მე-5 პუნქტი.

²⁷⁷ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 165.

²⁷⁸ *უ. თოდუა*, მეწარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი სასამართლო გადაწყვეტილებებში, თბილისი 2019, გვ. 62.

²⁷⁹ *ჯუღელი/გიგუაშვილი*, განმარტებები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე (09.02.2021 წლის რედაქციით), თბილისი 2021, გვ. 165.

რთგზის სამოქმედო შეთანხმების ან ფიდუციური მოვალეობების დარღვევა; (3) პარტნიორის ისეთ საქმიანობა, რომლის გათვალისწინებითაც გონივრულად არაპრაქტიკულია ამ პარტნიორთან საქმიანი ურთიერთობის გაგრძელება.²⁸⁰

წილის ფასის ანაზღაურება არის გარიცხული პარტნიორის საზოგადოების მიმართ საპასუხო მოთხოვნა. ის წარმოიშობა სასამართლოს მიერ პარტნიორის გარიცხვაზე გადაწყვეტილების მიმღების შემდეგ.²⁸¹ გარიცხული პარტნიორის წილის კომპენსაციის თაობაზე გადაწყვეტილებას იღებს შპს-ის პარტნიორთა კრება. მიზანშეწონილია, რომ პარტნიორთა კრებამ წილის ფასის განსაზღვრისთვის მიმართოს წილის შეფასებისთვის კომპეტენტურ პირს და გადაწყვეტილებას საფუძვლად დაუდოს დასკვნა ასარიცხი პარტნიორის წილის შეფასების შესახებ.²⁸²

დასკვნა

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალმა კანონმა მონინავე ქვეყნების პრაქტიკის გათვალისწინებით მოაწესრიგა შპს-ის პარტნიორის წილის გადასვ-

ლის თითქმის ყველა ფორმა. კანონპროექტი სწორედ საუკეთესო გამოცდილების ანალიზის შედეგად შეიქმნა. შპს-ის პარტნიორის წილის გადასვლის ფორმების შედარებით სამართლებრივ ანალიზს არ დაუკარგავს მნიშვნელობა მათი მომწესრიგებელი ნორმების განმარტებისა და პრაქტიკაში გამოყენების მიზნით. მოცემული ანალიზი გვარწმუნებს იმაში, რომ მიუხედავად იმისა, რომ წილის გადასვლის ფორმები და წესები შედარებით დეტალურად მოწესრიგდა, მრავალი პრაქტიკული ასპექტი კვლავ პარტნიორთა შეთანხმებაზეა დამოკიდებული. განსაკუთრებით ეს შეეხება შეზღუდვების დაწესებას წილის გასხვისებაზე, რეგულაციების დადგენას თანასაკუთრებაში არსებული წილის მართვაზე და შეთანხმებებს წილის გამოსყიდვაზე, გასული პარტნიორის წილის და ჩამორთმეული წილის ბედის გადაწყვეტაზე და მათ კომპენსაციაზე. მთავარია, რომ ამ შეთანხმებებისათვის კანონით შექმნილია გარკვეული ჩარჩო, რომლის ფარგლებში პარტნიორებს შეუძლიათ დანერგონ მათთვის მისაღები საწესდებო შეთანხმებები, ხოლო სამენარმეო სფეროს იურისტებს - შესთავაზონ პარტნიორებს შესაბამისი მოდელური შეთანხმებები.

²⁸⁰ ნ. ზუბიტაშვილი, პარტნიორის გარიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებიდან, საკორპორაციო სამართლის კრებული II, ბურდული (რედ.), თბილისი 2014, გვ. 174.

²⁸¹ იქვე, გვ. 178.

²⁸² იქვე, გვ. 177.